Liber frm̄ cruciferoꝝ ī dusseldorp

1

Questiones duodecī notabiles valde et vtiles pro pb̄ris et ſtudentibus ac alijs ſacre doctrine inſudantibus·

QVeritur primo quibꝫ
potiſſimū credita ſūt
eloquia dei· aut qui
ſint qui habent aucto
ritatē tractādi ſacrā
ſcripturam principaliter videlicet do
cendo exponendo interp̄tando exhor
tando p̄dicando diſputando ſcribēdo
corripiendo monendo et cetera hmoī
que ad officiū iſtud ſpectare videnť
Reſponſio dicendū ꝙ hec auctoritas
p̄cipaliter ſpectat ad ſacerdotes ſi
cut ex interp̄tacōne noīs patet· Dici
tur em̄ ſacerdos q̄i ſacra docens ſ̄m
illud mala· ij Labia ſacerdotis cuſto
dient ſcienciā et legem requirent ex
ore eius ꝙ angelus dn̄i exercituū ē·
Vnde epiſcopus in ordinacōne ip̄oꝝ
crebro de hijs facit menſionē· nā pri
mo exhortās eos dicit· Conſecrandi
fratres mei ad p̄ſbiteratus officium
illud digne ſuſcipere atqꝫ ſuſceptum
laudabiliter exequi ſtudeatis· Sa
cerdotem etem̄ oportet offerre bn̄dicē
p̄eſſe p̄dicare et baptiſare· Cū mag
no quippe timore ad tm̄ gradū aſcen
dendū ē atqꝫ ꝓuidendum ut celeſtis
ſapiencia ꝓbi mores et diuturna iu
ſticie obſeruacō ad id electos cōmen
det Vnde dn̄s p̄cipiens moyſi ut ſep
tuaginta viros de vniuerſo iſrahel
etiā in adiutoriū ſuum eligeret q̄bꝫ
ſpiritusſancti dona diuideret ſubiecit
Quos tu noſti ꝙ ſenes populi ſunt·
Itaqꝫ dilectiſſimi quos ad noſtrum
adiutoriū fr̄mqꝫ noſtroꝝ arbitrium
cōſecrandos elegit ſeruate moribus
veſtris caſte ac ſancte vite integrita
tem· agnoſcite quod agitis· imitemi
ni quod tractatis q̄tenus mortis dōi
nice miſteriū celebrantes· mortifica
re mēbra veſtra a vicijs et cōcupiſcē
cijs oībus procuretis· Sit doctrina
ſpiritualis medicina populo dei· ſit o
dor vite veſtre delectamentū eccleſie
xp̄i ut p̄dicacōne atqꝫ exemplo edifi
cetis domū familie dei Et poſt p̄facōꝫ
in oracōne iterū dicit· Deus ſanctifi
cacōnū omniū auctor cuius vera con
ſecracio plenaqꝫ bn̄dictio eſt· tu dn̄e
ſuper hos famulos tuos quos p̄ſbi
terij honore dedicamus munus tue
benedictionis infunde ut grauitate
actuū et cenſura viuendi p̄bent ſe
eſſe ſeniores· Hijs inſtituti diſcipli-
nis quas tito et thimotheo paulus
expoſuit ut ī lege tua die ac nocte om
niqꝫ tp̄e meditantes· quod legerint
credant et quod crediderīt doceant·
qd̄ docuerint imitentur· Et poſt miſ
ſam recedentibus ſacerdotibꝫ iā ordi
natis cantatť reſponſoriū· Ite in or
bem vniuerſū et p̄dicate euāgelium
rc̄· Hec omnia ex ordinario· Ceterū
magiſter in quarto ſn̄iarum dicit ꝙ
claues eccleſie ꝑ miniſteriū epiſcopi
dantur alicui in ꝓmocōne ſacerdocij
Cū em̄ recipit quis ordinē ſacerdota
lem ſimul et has claues recipit· Vn̄
ſcd̄m thomā eadem poteſtas videtur
eſſe ſcd̄m eſſenciā qua ſacerdos confi
cere p̄t et qua p̄t ligare et ſoluere et
ꝑ cōſequens diſcernere· hoc ē dicere·
ꝙ iſta tria ſcilicet caracter ſacerdo-

LANDES- UND STADT- BIBLIOTHEK DÜSSELDORF

talis et poteſtas conficiendi et pote
ſtas clauiū ſunt vnū et idem ꝑ eſſen
ciam ſed differunt racione Hec ē aūt
differēcia clauiū Nam clauis que dr
ptās ligandi atqz ſoluēdi ē que im
mediate ſeram peccati aperit·ſed cla
uis q̄ dr ſcia oſndit cui apienda ſit ſe
ra illa Deniqz ad ṙgimē ꝑpli xpiani
et eciā ad digne exequendū ptāte ſa
cerdotalem quo ad regimem ꝓprie
perſone requirit̄ noticia ſcripture q̄
dicitur ſciencia habitualis ſine qua
ſciēcia auctoritatiua ideſt clauis ſci
encie cōtinue errat· Ideo cui traditur
ptās vnius ſcz auctoritatiue eciam
tradit̄ auctoritas alteri⁹ ſcz habitu
alis· Hinc btūs ieronī⁹ ſup aggeum
ꝓpham dicit· Conſidera ſacerdotum
eſſe officiū de lege īterrogatos reſpō
dere· Si ſacerdos eſt ſciat legem doī
ni·ſi ignorat legem domini ipſe ſe ar
guit nō eſſe ſacerdotem domini Sa
cerdotis eñ eſt ſcire legem et ad īter
rogacōnem reſpondere de lege· Lex
autem domini tam veteris ꝙ̄ noui te
ſtamenti de actu omniū virtutū tra
ctat et quicquid poteſt occurrere om
ni ſtatui et ꝑſone ſiue impediendo ſi
ue adiuuando cōprehendit· Magna
igitur diligēcia adhibenda eſt ſacer
dotibus pro hac re quia multa val
de ſolent temptamenta criſtianum
populum exercere de quibus pagani
aut infideles parū aut nichil ſciūt·
Sicut enim beatus gregorius dicit·
Antiquus hoſtis illos pulſare negli
git quos ſui iuris eſſe perſpexerit et
illos acri⁹ impugnat quos ſibi for
cius reſiſtere ſentit· Et ſm eundem

pene tota culpa oīs ꝑpli in ſacdotes
redūdat quia dum aut ignaui aut
negligentes ſunt talenta ſibi credi
ta non expendunt·

Queritur ſecundo an eciā aliq̄
bus alijs data ſit predicta au
ctoritas tractandi ſacram ſcripturā
ꝙ̄ ſacerdotibus· ¶ Dicendum ꝙ ſic
nam ſcdm ordinacionem eccleſie ſtu
dia vniuerſalia inſtituta ſunt in qui
bus auctoritate apoſtolica conferri
ſolent gradus magiſteiales cum li
cencia exponendi et incipiendi ſacrā
ſcripturā· q̄ tñ grad⁹ nō imꝑmūt ali
quē caractere nec iuriſdcōnē tribuūt
ſed tm̄ idoneitatē oſtendunt cū licen
cia ꝑdcā· Verū iſta licencia non ſolz
conferri omnibus indifferenter ſtudē
tibus·ſed hijs tm̄ qui poſt ꝓbatam
vitā et ſtudioſū ꝓfectum dīnis obſe
quijs ſe mancipariūt ꝑ ſuſcepcōnem
ſacri ordinis ita ut ad minus ſint di
aconi vel ſubdiaconi· Cui⁹ racō ſatis
ex ſupdicta pz q̄ſtione· Videntur eñ
ſancti patres non auſi fuiſſe hmoi
auctoritatē inferioribz cōmittē ne di
uine inſtitucōni oīno cōtraiēt· Gra
uiſſima eñ picula crebro cōtigerunt
hijs qui ꝓpria temeritate hāc auctē
ſibi vſurpabant· Legitur namqz q̄
modo olim ptolomeus·philadelphi
us rex egipti vnius dei cultor licet
paganus valde cupiebat ſibi tranſ
ferri legem moſaicam et prophetas·
Quod cum quidam ethnici tempta
rent omnes in furiam verſi fuerunt
nec qd ceperant perficere potuerunt
Videns autem deuotus rex ꝙ domi
nus deus ſuum ꝓpoſitum per tales

indignos impleri noluiſſet· ſeptua
ginta duos venerabiles magiſtros
de ſacerdotibus iudeorū accerſiuit q̄
textum canonicarꝫ ſcripturarū fideli
ſermone de hebrayco in grecam lin-
guā tranſtulerunt· Similiť de mul
tis criſtianis legitur qui indigne ad
hoc pauendū officiū pollutas manus
miſerunt et grauiſſime errauerunt
et peſſimas hereſes ſeminarunt Te
ſte enī beato bernardo diuina ſcrip-
tura reuerenter vult tractari· et eo
dem ſpiritu legi et intelligi volunt di
uina eloquia quo ſunt cōſcripta· Di
cit eciam criſoſtomus ſup matheū ꝙ
non poteſt quis ꝓpheticos interpre-
tari ſenſus niſi per ſpiritum ꝓphecie·
Quanta autem difficultas olim in
explanacōne veritatis fuit ſatis ex
hoc patet ꝙ vix aliquis eciam inter
ſanctiſſimos doctores repertus fuit
qui nō in aliquibus errauerit· Quid
igitur de diſcolis dicemus? Ait enim
beatus ieronimus contra pelagium·
Quis noſtrum de omni labe heretico
rum mundus eſt? quaſi diceret· Nō
dum plene poſſumus nos de eis diſcu
tere· Ob hanc tam grandem difficul
tatem legimus ſanctos patres con
tinue oraſſe pro illuminacōne impe
tranda a patre luminū· et plus eos
ꝓfeciſſe orādo in cognitione veritatis
q̄ ſtudēdo· Nā ut idē ſcūs ieronimꝰ dt
Radices ſacre ſcripture in celo ſūt et
ideo earꝫ ſacramenta hic nemo plene
noſcit· Hinc p̄s ait· Peccatori aūt dixit
deus quaꝛe tu enarras iuſticias me
as? vbi gloſa dt ꝙ nec ſancta verba
os pollutum p̄ſumat docere· Et ſapi
ens· In maliuolā animā non intro
ibit ſapiencia nec habitabit in corpe
ſubdito peccatis· Merito igiť ſancti
patres p̄dictam auctoritatē non qui
buſcūqꝫ ſed in ſacris cōſtitutis cōmi
ſerunt· qui prime ad ſacerdotalem
ordinem accedunt· non tamen totā
ſed aliquā ut iā dictū ē· Extat eciam
ſmā beati auguſtini q̄ ad idē deſuit
et habetur in decret· j· q· j· in hec vba
Interrogo vos fratres et ſorores di
cite michi· quid plus eſſe videť vobis
corpus xp̄i an verbū dei? Si vultis
vere reſpondere hoc dicere debetis ꝙ
nō ſit minus vbū dei q̄ corpꝰ xp̄i· Et
ideo quāta ſollicitudine obſuamus
qn̄ nobis corpus xp̄i miſtrať ut nich
il ex ipō de manibus in terra cadat·
tanta ſollicitudine obſeruemus ne v̄
bum dei quod nobis erogatur dum
illud cogitamꝰ aut loquimur de cor-
de puro depereat· qꝛ non minus reus
erit qui verbū dei negligēter audierit
q̄ ille qui corpus xp̄i ſua negligēcia
in terram cadere permiſerit· hec augꝰ
Hinc liquido colligitur ꝙ pari ſancti
tate debent fulgere qui diuina ſacra
menta et diuina eloquia tractaꝛe ha
bent· alioquin fiunt eis vaſa mortis
que alijs ſunt antidota vite· Et ſi oī
virtute magiſtri ſacre theologie or-
nati eſſe debent· maxime tn̄ eos vigi
lare circa cuſtodiā humilitatis et trā
quillitatis nc̄e ē· qꝛ illis ſuccedūt in
officio euangeliſandi quibus dn̄s dix
it· Diſcite a me quia mitis ſum et hu
milis corde· Hec enim duo ſapientē
faciunt et conſeruant· Niſi enim q̄s
ſuipſius potens ſit· verbum dei rcē

tractare nō pt ſed velut arundo agi
tata flectit͛· verūdatus ſub paſſioni
bus quibus reſiſtere nondū didicit
nec ſupare valet· humilem eciā eſſe
oportet ꝙ ut btūs gregoriꝰ dt· Quā
nō invenit huilē veritas fugit mentē
Et aplūs dicit ꝙ ſciencia inflat ſaltē
occaſionabilit͛· Et ultra hoc eciā col
lacio graduū pdicta que cū ſolemp-
nitate et honoris apparatu exhiberi
ſolet· In hijs em̄ facile humilitas pe
riclitari cōſuevit niſi qs aīi valde in
ea habituatus fuerit· Grā eciā nō cō
ferē p eam ſicut in ſuſcepcōe ordis ſa
cerdotalis que eciā āpliꝰ timēdū eſt·

Queritur tercio qualis intencō
debet eſſe illiꝰ qui ad ſtudiū ſa
cre ſcripture ſe transferre diſponit
aut quomodo formaē debeat intēcōnē
ſuā ut omnia que agit ppter hunc fi
nem ſibi meritoria fiant ad eternam
vitam? Reſponſio dicendū ꝙ hic
vigilanter cōſpicere ſe debet animꝰ
novi ſtudentis videlicet ne laborem
ſuū pdat et crebro dominū invocaē
ut omnē vanitatem de corde ſuo ex-
pellat· Sunt enim quidam qui titu
los magis affectant q̄m ſcienciā· flo
rem q̄ frugem· nomen vanū q̄m do
gma ſanū· pocius vocari rabi in pplō
q̄ exemplariter diſpenſare doctrinā
ſalvatoris noſtri· Iſti quid aliud fa
ciūt niſi qd valde miſerabile eſt videlꝫ
ꝙ laborioſe et prudenter inquirunt
quomodo veraciter ſtulti fiāt· Quid
em̄ tam fatuum eſt q̄m expendere to
tas vires ꝛ ſubſtanciam ut quis ſa
piens appareat et tamē in veritate in
ſipiens ſit? Quis illum dicat ſapien

tem qui pro modica et fallaci gloria
adipiſcenda tantos labores aſſuit
ut eo pfundius dāpnet͛ quo doctior
apparuerit· Dicit em̄ dn̄s in euāgelio
lu· xij· Servus qui ſcit voluntatem
dn̄i ſui et non facit vapulabit mltis
et qui nō ſcit vapulabit paucis Infe
licior ergo ē doctor arrogans ceteris
paribus obtuſo laico et ultra illum
duplici contricione conteretur· ſicut
econtra huilis pſbiter ſive doctor du
plici honoē pceteris ſimplicibꝫ dignꝰ
eſt q̄ fideliť et exemplariť laborat in
verbo et in doctrina· Debet ergo hec
eſſe intencio ſtudentis ut p adeptam
noticiā ſacre ſcripture hoc mitatur adi
piſci qd ipā in plurimis locis docet
videlicet ſuā et primorum eternam
ſalutem· Hoc eſt ꝙ dn̄s ſervis ſuis
quibus talenta contulit dixit lu· xix·
negociamini dū venio· Et aplūs pma
ad thi· 4· Attende tibi et doctrine· In
ſta in illis· hoc em̄ faciens et te ipm
ſalvum facies et eos qui te audiunt
De hac materia venerabilis dn̄s et
mgr̄ nicolaus de clamengijs notabi
lem epiſtolam ſcripſit ad quendam
ſtudentē in qua ſic dt int͛ cetera· Audi
mus aplm̄ dicētem quoſdam dn̄m in
eccleſia dediſſe apoſtolos quoſdam
pphas alios evangeliſtas alios do
ctores et paſtores Quis audeat ma
lū dicere qd dominus in eccleſia ſua
aplico teſtimonio inſtituit? Et vide
ꝙ duo noviſſima ſignant invicē con
iunxit cum ſupiora ſingula poſuiſſet
ut intelligant qui paſtores ſunt do
ctores ſe eſſe debere Quāquidem ꝛ pa
ſcere nichil aliud ē niſi vita verbo et

exēplo bn̄ ad ſalutē docē Nō ſt ergo
paſtores n̄ q̄ doctoēs · nec doctoēs vi
ciſſim hn̄di niſi iīdē paſtores ſint · Ad
quid aūt inſtituti ſunt in eccleſia xp̄i
paſtores et doctores niſi ad paſcen
dum et docendum? Quis tm̄ ignarus
ut neſciat vbalia iſta paſtor et do
ctor noīa eſſe officioꝝ et actuū? Nemo
vere doctor cenſendus ē niſi ad artē
docēdi actus pariter ⁊ habitus acceſſe
rit · Sed q̄ turpe q̄q̄z indignū ē hāc
ſpūalem et ſacroſanctā ſciēciā nō hu
manitus inuētā ſ; ad dei cognicionē
eťnāqz btītudinē capeſcendā diuinit⁹
ordinatam et reuelatam ad queſtū
vel vanitatē ꝯuertere · et nō aliť q̄m
de manuali aliquo artificio inde lucꝝ
captare · opes cumulare inſacial ili
q3 cupiditatis eſtu tēporalia aucupari
Magna ſane ſpiritualis intēcōis ſin
ceritate dz hui⁹ nobiliſſime ſciē ſtudi
um ſuſcipi · que tāto ceteris p̄ſtācior
ē ſciēcijs · quāto creator creaturis ce
lūtris · etna et icōmutabilia caducis
et mutabilibz · Nō ad illā dn̄t cupidi
accedere aut ambicioſi ut illam ſuaꝝ
ambicōnū miſtrā faciant ſ; poci⁹ ut
p illam edocti mundū et oia que i eo
ſunt contempnere diſcant eťneqz fe
licitatis deſideriū āplecti · Hec ex epi
ſtola nicolai p̄fata · Sed q̄ in opere
vtuoſo nō ſolū requirit directio intē
cōnis ſed etiā moderacō diſcrecōnis ·
ideo diligenter inquirendū ē ſtudioſo
lectori quō diſcrete et vtiliter ſe in di
uinis ſcripturis exerceat ne bonum
vtutis ad p̄ncipalē q̄ſiuit amittat ·
De hoc ſic dt btūs ieo⁹ ad demetradē
Sit ipa lāo tpata cui ſinē conſiliū

non laſſitudo imponat · Nā ut inordi
nate vigilie et immoderata ieiunia
et ardor abſtinencie et intpancie ar
guūtur · ⁊ nimietate ſua pariunt ut
hec ipa poſtea quidem nec mediocriť
fieri pn̄t · ita ſtudiū itpans lcōnis in
rep̄henſionē cadit · et qd laudabile ē
in genere ſuo fit de nimietate ſua cul
pabile · Hec ieo⁹ · Cōſolaē deniqz bea
tus gregorius · 6 · moraliū · illos qui
ingenio tardiores ſūt et ēret pigros
dicens · Idcirco deſidioſus ingenium
ſepe accipit ut de negligēcia iuſtius
puniaē · q̄ qd ſine labore aſſequi po
tuit ſcire cōtempnit · Et nōnū q̄ ſtudi
oſus tarditate intellcūs p̄mit ut eo
maiora p̄mia retribucōnis inueniat q̄
magis in ſtudio inuencōis elaborat

Queritur quarto que ſit racō q̄
multis p̄ſbiteris inhibetur ne
p̄dicent aut in ſcolis legant ſacram
ſcripturam · cū tn̄ diuina auctoritate
ipīs collata ē plenaria ptās tractā
di eam ¶ Dicendū q̄ hic eſt duplex
modus reſpondēdi qui tn̄ in idē redit
Primus ē q̄ p̄ſbiteris nō inhibeť po
teſtas ipis collata tm̄ quo ad corpus
xp̄i verum q̄ quo ad corpus xp̄i mi
ſticum · Hoc ē dicere q̄ non phibenē
ſcificare aut cōſecrare vel p̄dicare et
cetera hmoi facē que ad officiū ipoꝝ
ſpectāt dūmō legitie et ordiāte pro
dāt et hēant māz debitā · et alia neca
ria ad hoc correq̄ſita · Ali⁹ mo⁹ ē ſm
doc · ſup 4° ſn̄iaꝝ diſ · xix · q̄ ptās ſac
dotalis extēdit ſe ad oēs indr̄ter n̄
ex aliq̄ cā rōnabili p ſupiores arteē
hoc ē dicere q̄ ſacerdotes pn̄t ſuam
ptātem diuinitus ſibi datā exercere in

o mnes hoīes niſi ꝓhibeāt̄ a ſupioibꝫ
Et hec eciā inuit̄ in ordinacōe ipoꝝ
qn̄ epūs dt· Vis pſbiterij gdū in noī
mine dm̄ accipe? Rn̄dit ordinandus
volo· Vis in eodē gdu quātū ꝑuales
et intelligis ſcd̄m canonū ſanctionē
iugiter manere? Rn̄dit volo Vis epō
tuo ad cui⁹ prochiā ordināt⁹ es obe
diens ⁊ conſenciens eſſe ꝑm iuſticiā
et miſteriū tuum? Rn̄dit volo· et hoc
deo et ſanctis ei⁹ in pn̄ti ꝓmitto ⁊ ꝓ
ut ſcio ⁊ adimplere valeo· ſic me de⁹
iuuet et ſancti ei⁹· Si forte aliquis
mireť q̄re ſic artet̄ p iuramētū ſolēp
ne pſbrī· Dicēdū ꝙ ꝓpť duas cāe· p
ma ē ꝓpť cōſuacōnē decoris ecc̄aſtici
Maxie em̄ nc̄carium ē ut int̄ illos re
ſplendeat ordinis pulchritudo q̄ xp̄i
ſponſam· i· totam ecc̄am pulchrificaē
et ordinare habent· Vn̄ dt bonauen
tura in ſcripto q̄rti ꝙ qn̄do dn̄s dedit
ptātē ꝑdictā· ipē ꝑſuppoīt eius exe
cucōnem ꝑm regulam ptātis collate
petro et eius ſucceſſoribꝫ qui inferio
ribus ꝑſigere habent modū ⁊ tminū
vtendi poteſtate ut omnia honeſte ⁊
ordinate fiāt in ecc̄a· Scd̄a cā ē ꝓpť
cōſuacōnē vnitatis ecc̄aſtice niſi em̄
ab vno capite ptās regitiua ad infe
riores deſcēderet ſequeret̄ maxima
confuſio in eccleſia ⁊ ſciſma intolera
bile quale nec ī ſeculari poteſtate cer
nim⁹· Qn̄ em̄ vn⁹ edificaret et alius
deſtrueret vn⁹ ligaret et ali⁹ ſolueret v
nus ꝑciperet hoc alt̄ hoc q̄d eſſꝫ tō pote
ſtas hec etiā bōis āgelis formidanda
niſi ridiculū? Vt aūt plenius intelli
gatur materia hec ē ſciēdū ꝑm eundē
doctorē deuotū ꝙ ſacerdos ex ſua or

dinacione inſtitutus ē mediator int̄
deū iudicē et hominē pc̄corē et dn̄s
deus cuilibꝫ ſacerdoti impſſit media
toris caracterē et a quolibet pc̄core
requirit hui⁹ ordinacōnis obſuāciā
videlꝫ ꝙ ſi velit ſibi reconſiliari et in
eius amicicia manere ꝙ hanc medi
atricē grām· i· ſacerdotalē ptātē pri
mo reqrat et ſcd̄m eam ſingula ſua
ſtudia diſponat· Habꝫ aūt pc̄cor tria
mala ſup ſe in quibꝫ iuuari idiget a
ſacerdote· ⁊ ꝑm hoc eciā tplex officiū
ſacerdos hꝫ· pmo nāqꝫ pc̄cor offēdit
dīnā potēciā· ſcd̄o neglexit dīnā ſapiē
ciā· tcō cōtēpſit dīnā beniuolēciā· Quo
ad pmū ſacdos hꝫ officiū recōſiliato
ris· quo ad ſcd̄m officiū informatoris
quo ad tciū officiū gubnatoris· Pri
mū reſpicit ſacrificiū altaris p quod
recōſiliamur· ſcd̄m clauem ſciencie p
quā informamur· terciū clauē iuriſ
dicōnis p quā gubnamur· Sꝫ ſicut
eciā videm⁹ in pn̄cipatu ſeculari poci
or apud regē ē qui pt placare ipm ⁊
ab ira reuocaē et abiectum ad grāz
pducere q̄ ille q̄ pt informaē vel ſub
iectos gubnare· Ideo eciā ptās cōfici
ēdi et offerēdi corp⁹ xp̄i veꝝ ē et pn̄ci
palior et dignior oibꝫ alijs ptātibus
eciā āgelicis· In hoc em̄ officō ſacdos
imediate xp̄m repn̄tat ita pecułiarit̄
ita ꝙ nūq̄ hoc alteri cōmitti pt nec
in pte nec in toto nec aliquis pl⁹ aut
minus hꝫ ſicut in ceteris ſed in hac
ptāte oīs ſūt eq̄les q̄ ſacerdotali ca
ractere ſūt inſigniti· Efficaciter eciā
recōſiliat̄ pc̄cor p immolacionē hui⁹
hoſtie et tota ſimul ecc̄ia impingua
tur ita vt ſuper omnia que in mundo

fieri pñt opa bona ceteris paribꝫ hec
ſacra celebracõ p̄matũ teneat ¶ Quit
hinc rõ quare plures ad ſacerdociũ ꝓ
mouent̄ qui tñ neqꝫ ad docẽdũ neqꝫ
ad curã aiaꝝ idonei ſũt ꝓpter defcm̃
lr̃ature et alioꝝ ad hoc ſpectancium
¶ Nichilominꝰ tñ ſacerdocõ digni ſunt
ꝓpt̄ ſcãꝫ vitã et deuotã execucõnem
huiꝰ actus pñcipalis· ¶ Dicit em̃ ſcũs
thomas ꝙ actus ſecũdarius ſacerdo
tis qui ẽ ſup corpꝰ xp̄i miſticũ depẽdet
a p̄mo qui eſt ſup corpus xp̄i veꝝ et
nõ ecõtra· ¶ Et albertꝰ dt ꝙ nonnulli
ex deuocõe ſuſcipiũt ſacros ordines
et nõ intẽcõne cathechiſandi alios et
ſic multũ pficiũt apud dñm ꝓ ſeipis
et alijs iugiter orãdo et ſacrificando
¶ Sunt de hoc exẽpla multa et reuela
cões diuine q̄ ad idẽ ꝓuiũt· ¶ Soluit̄ et
hinc obiectio illa q̄ fieri ſolet cõtra ho
norẽ ſacdotalẽ q̄i in gloriũ ſit nõ rpu
tari a ꝓlãribꝫ· ¶ Nã ſi bñ aduẽtimꝰ po
cius dꝫ in hoc deuotꝰ p̄ſbr̃ gaudẽ ꝙ
ſũmꝰ honor ẽ ſacris altaribꝫ aſſiſtere
et cũ ãgelis epulari ꝙ int̄ mũdanos
ꝯuſari ⁊ varijs pcĩs inq̄nari ¶ Nõ em̃
ẽ ſcãdalũ regine ꝙ cũ rege cõtinue in
pallacõ morat̄ ꝫ maxia digñtas que
eciã nulli alteri cõpetit ꝓpt̄ ſublimita
tẽ ſtatꝰ et familiaritatis licꝫ ꝓ necita
tibꝫ et pijs auxilijs mulierculaꝝ ali
qñ egredi potuit· ¶ Sic in ꝓpoſito ſen
ciẽdũ ẽ· et hec ẽ firmiſſima ſn̄a ſcõ ꝝ
pr̃m ꝙ ꝯformit̄ ad euãgelicã doctri-
nã experiebãtur ſe optimã ptẽ tenere
qñ ab occupacõnibꝫ exťnis quieti ſo
li deo vacabãt· et qñ ad ptem ſollici
tudinis id eſt p̄laturas vocabãt̄ gra
uiſſime dolebãt· velut ad turbulentũ
pelagus rapti in quo nequaq̄ꝫ ſolitã
ſcitatẽ et puritatẽ vite cõſeruare po
tuerãt· ¶ Qr ergo ſacerdotibꝫ nõ in oĩ
loco docẽ pmittit̄ ꝫ ꝫm p̄ſcrũ modũ
a ſacris canonibꝫ cõſtitutũ optimam
hꝫ racõnem· neqꝫ hoc dignitati p̄iudi
cat ipoꝝ ꝙ hñt officiũ ſublimius qđ
oĩ loco et tp̄e exꝫcere pñt ſcꝫ digne ſe
ꝑparaẽ ad ſacrã eukariſtiã ꝯficiẽdã
¶ Predicaẽ em̃ ad ꝓplm̃ ad illos tãtũ
ſpectat q̄bꝫ cura aiaꝝ ꝯmiſſa ẽ· legẽ
quoqꝫ in ſcolis ipoꝝ ẽ q̄ ad hoc p apo
ſtolicã ſedẽ deputati ſũt· ¶ Drñt g° hec
officia ſicut pñcipale et acceſſorium·
¶ Nã corpꝰ xp̄i veꝝ ꝯſecraẽ ẽ principa
lis actꝰ ſacerdotis· ꝫ ꝓplm̃ ad eiꝰ dig
nã ſuſcepcõnẽ ꝑparaẽ ẽ actꝰ ſcđariꝰ
ut dcm̃ ẽ· ¶ Nulli tñ dubiũ quin illi ſa
cerdotes ſint digniores q̄ eciã idonei
ſunt alios docẽ et gubnare ꝙ q̄ tãtũ
mõ ad officiũ altaris aſſumũt̄· ¶ Racõ
ẽ ꝙ ſũt xp̄o ꝯformiores et ſcis aplĩs
eiꝰ tãq̄ꝫ in oibꝫ et ad oĩa ſufficiẽtes·
¶ Hinc aplus dt· p̄ſbrĩ duplici honore
digni ſũt maxie q̄ laborant in v̄bo et
doctrĩa· ¶ Hic forte obicẽ poſſꝫ aliq̄s ꝙ
neq̄q̄ꝫ ad ſacdociũ ꝓmouẽdus ẽ ñ ſci
at legẽ dñi ut ſup̄ btũs ieromꝰ dt in
q̄ſtione p̄ma cũ ibi notatis ¶ Item ꝙ
fruſtra habꝫ ſacdos auctẽ p̄dicãdi qñ
nec p̄dicaẽ nec docẽ pmittit̄· ¶ Dicẽdũ
ad p̄mũ ꝙ in p̄mitiua eccĩa pauci ad
modũ erant ſacerdotes ꝫ digniſſimi
et doctiſſimi ꝫ poſtea multiplicatis
fidelibꝫ eciã ncẽ erat ut multiplica-
rẽt̄ ſacerdotes et de illis cõit̄ loquũt̄
antiq̄ doctores videlꝫ qñ ſacdotes ad
hoc ordiabãt̄ ut ꝓplm̃ dei regerẽt et in
formarẽt atqꝫ eis ſacm̃ta miſtrarẽt

Et de talibꝫ nō ē dubiū qn̄ ſciē teneāt
ea q̄ ad hmoī ſpectāt ſꝫ pꝰea p expi
enciā ſalutarē didicit ecc̄a ꝙ eciā ſim
plices ꝓpt̄ ſcitatē vite et maxīe clau
ſtrales ad ſacdotiū ꝓmouerent non
ad plebē gubnādā ſꝫ ad diuinā irā pla
cādā ut iam dcm̄ ē. Ad ſcdm̄ dicēdū
ꝙ ſacerdos pt̄ eciā alijs varijs mo-
dis docē ſi ſciāꝫ habueit ſcꝫ ad ptē ex
hortādo informādo ⁊ q̄rētibꝫ rn̄dēdo
et cōſulēdo aut eplās mittēdo ſi opꝰ
fuerit. vel certe libros cōponēdo aut
ſmones colligendo ſacrā ſcripturam
exponēdo matrias difficiles aut q̄ſti
ones emergētes explanādo aut ꝯtra
errores vel ſupſticōſas adiuēcōes
ſcribendo et cetera hmoī faciēdo ſcdm̄
talētū ſibi a deo datum. Hec em̄ fue
rūt exercicia venerabiliū pſbroꝝ a pri
cipio ſcꝫ dioniſij baſilij euſebij oigēis
auguſtini damaſceni oroſij iſidori be
de anſelmi bnardi hugoīs et richar
di de ſcō victore pet lūbardi helinādi
caſſiani caſſiodori et alioꝝ plurimo
rū quoꝝ nullꝰ quātū repire potui a
liquē gdū mgrālē i theologia habu
it ꝙ nōdū erat iſtituta birritacō iſta
ſolēpnis q̄ mō in ſcolis frequētat̄ ſꝫ
altiori auctē ſcꝫ diuina p ſacrū pſbite
rij caracterem pdcōs actus ierarchi
cos exercebāt. De pontificibus vero
nulla ē q̄ſtio mouenda qui p̄ oībus
tenēt̄ eſſe doctiſſimi et in lege dn̄i me
ditari die ac nocte ut ſufficiētes ſint
eciā difficiliora abſoluere et pati eſſe
omni poſcēti rn̄dere de ſacra fide ⁊ mi
ſterijs eius. Verū quis neſciat q̄m
nc̄ariū ſit eos diſcere hec in ſtatu in
feriori ante q̄ ad ſublimitatem hanc
cōſcendant. ſicut iam de quibuſdam
exēplificatū ē q̄ plurima ſcripſerunt
et illuminati fuerunt an̄ epiſcopatū
ſuſceptū. Patet ergo certiſſiē tā exē
plo q̄ racōe ꝙ pſbris non ē ablata
ptās docēdi et cōſulēdi fidelibus ne-
qꝫ gratis eam hn̄t licet quidā modi
ſint reſuati ſpālit̄ hijs q̄ curā aiarū
hn̄t aut in ſcolis docēt ꝓpter certas
cauſas dictum eſt.

Queritur quinto que ſit rō inſti
tucōnis ſtudioꝝ olim et colla
cionis graduū mgrāliū in theologia
cum ſufficienter ſpiritusſanctus pro
uidit eccleſie p auctoritatē ſupdictā
ſacerdotibus collatā. Itē ſi ē aliqua
racō vtilitatis vel neceſſitatis cur tā
diu ſit dilata hmoī inſtitucō et nō cū
ceteris introducta ab inicio ¶ Reſpō
ſio dicēndū ꝙ hec q̄ſtio ſatis ſeipām
ſoluit. Quia em̄ diuinitus ordinatum
fuit ut pſbri hanc auctoritatē habe
rēt videlꝫ ſacrā ſcripturā tractandi
ideo q̄i iniurioſū et pſumptuoſū vide
bat̄ ꝙ huāna adinuēcōne vltra hoc
aliq̄d ſuperaddēt̄. tn̄ ſucceſſu tpis no
uis cauſis exurgētibꝫ rōnabilit̄ hec
inſtitucō proceſſit. Dicit em̄ in p̄miti
ua ecc̄a ſci prēs ꝓpter phidiam idola
trarū coacti fuerunt ſcrutari libros
ipſorum ita circa tēpa gregorij ix. et
deinceps nc̄e fuit phiſicas ſciencias
rimari ꝓpter ſubtilitatē hereticoꝝ q̄
tūc valde fidei reſiſtebāt et ipāꝫ im
pugnabant. Et quia in hac ſcrutacō
ne maxia difficultas et inaudita per
plexitas fuit neqꝫ opꝰ vniꝰ diei erāt
nec epi cū ſacerdotibus alijs occupa
ti ad hmoī vacarē poterāt nec indrīt

om̃es ad hoc ſufficiebãt valde oportu
nũ videbatᷣ ut tales aſſumerẽtᷣ q̃ et
ingenio pollerẽt et garrulitati ph̃oꝝ
ſilẽciũ imponerẽt· Factũ ẽ hoc mira
biliter· factũ ẽ et vtilitᷣ· Q̃m mirabili
ter fcm̃ ẽ aplũs oñt cũ q̃i hoc ĩpoſſibi
le putaret dicẽs· videte ne quis vos
ſeducat ꝑ ph̃iam et inanẽ fallaciã q̃i
dicẽt· Nolite attĩgere illa q̃ cum ſim
plicitate fidei ſtare non pñt· Et de ſe
quẽtibꝫ doctoibꝫ ſcim⁹ q̃ ſollicite hoc
ſeruarũt et q̃ crebro idẽ ſuis diſcipu
lis ſuaſerũt q̃mqꝫ ſobrie de illis ſe in
tromiſerũt· Quid aũt ꝑ modernos
doctores ſpũs ſcũs operatus ſit iã cer
nim⁹· Ecce iã tota ph̃ia pene theolo-
giſata ẽ et oĩs dialeticoꝝ ſollercia fi
dei ſubſeruit· Quis hec vnq̃ futura
credidiſſet? Dictũ ẽ antiq̃s caueto te
a ph̃ia ſi theolog⁹ eſſe volueris Iam
dr nobis· Applica te ad ph̃iam ſi pfe
ctus theologus eſſe deſideras· Quid
hac cõuſione mirabilius? Q̃m vtilitᷣ
factũ eſt multitudo ſtudenciũ demon
ſtrat· Quis an̄ hos ptẽs gaudioſũ
iter in theologia reppit vix paucis
ſpũalibꝫ exceptis q̃ndo formidoloſe
audiebãt vniuſi· oꝫ captiuarᷣ intelle
ctũ in obſequiũ fidei· Et q̃ ibi poterit
delcãcõ repiri vbi iugis p̃dicatᷣ capti
uitas? Sed nunc q̃m libere volat in
tellectus de theologia in ph̃iam· a q̃
delcãbiliter quieſcat logicus in ꝓphe
cia· q̃ rurſus vtiliter dĩmi vbi p̃dica
tor in ſclãriõꝫ ſciẽcijs inuaniã ẽpiat
nulla eſt lingua que ſufficientᷣ ediſſe
rat· An non tibi videtur q̃ magnifi
ce claua erepta ſit de manu herculis
et enſe iſto quo golias huiuſqꝫ fide-
les terrere cõſueuit iam ipe cõfoſſus
ꝓſtratuſqꝫ iacet· Hijs diligentᷣ ꝓſa
tis nõ abſurdũ videtᷣ talibꝫ victoibꝫ
nouã gloriam inferre nouiſqꝫ titulis
ipoꝝ triũphũ decorarẽ Et ut deinceps
ecc̃a a tãtis piculis libera ꝑmaneat
et doctrina ſalutari fulgeat expediẽs
oino fuit ut in hijs nouiſſimis diebꝫ
caritate refrigeſcẽte et p̃latoꝝ negli
gẽcia crebreſcente ecc̃a ſibi ꝓuideret
de doctis viris qui ad hmoĩ ſuffice-
rent et ipſam dauiticam turrem ab
incurſu hoſtili defenſarent· Pariſor
miter cenſendũ videtᷣ de facultate iu
ris canonici q̃ ex ipa theologia ꝓceſ
ſit et hodie nõ minimã difficultatem
habet· et maxie ꝓpter exquiſita ſtu
dia puerſoꝝ· Accedit ad hoc negligẽ
cia ſiue tirannidis quorundam iudi
cũ ſecularũ qui populũ dei grauant
neqꝫ eis debitam iuſticiam ſubmini
ſtrant· Horũ igitur querelis ſancti
patres eciam coacti ſunt ſeculares
leges inueſtigare ac ſuis ſanctioni
bus inſerere quatenus plebi xp̃iane
de remedijs oportunis prouideretur·
et tirannorum ſeuicias cohiberetur·
Contulit quoqꝫ non parum hijs ſtu
dijs moralis philoſophia que ſcd̃m
equitatem eſt ſciencia cui precipue
intendere habet canoniſta· Dicitᷣ eñ
equitas iuſticia dulcedine mĩe tꝑata
Hinc ſm mgr̃m hinricũ de haſſia ſu
per geñ· Facultas iuris canonici ex
tribus ꝓceſſit ſcilicꝫ ex theologia ex
morali ph̃ia et ex legibꝫ huãnis· Cõ
patur ꝓinde funiculo triplici qui dif
ficile rumpitur· Nam ſi eam impug
nare voluerit theologus inueniet

ibi pcipuas auctoritates xpiane do
ctrine q̄ ipam ſūme autēticāt· Si eā
impugnare voluerit moralis phūs inue
nit ibi q̄cq̄d racōni et eq̄tati cōſonū ē
cōtra qd nulla militat phica doctrina
qm̄ oē verū vero cōſonat· Si eā ipug
nare voluerit legiſta inueniet ibi qd ſa
cra imꝑialis maieſtas cōſtituit et
cui caput huiꝰ ſubdidit ac humili
ter obedire nō dedignatur· Hee igit̄
due facultates ſcilicet theologica et
iuridica ſemꝑ in populo dei ꝑmatum
tenuerunt non ex inſtitucōne huma
na ſed pocius diuina et eciā omnes
alias p̄ceſſerūt tpe· licet hāc ſolēpni
tatē ſcolaſticam q̄ nūc frequētant nō
hrēnt· Vñ vlricꝰ li· vi· c· xviij· ſūme
ſue dt ꝙ magiſteriū et licēcia docēdi
et cōſuetudo examinādi doctores et
dare licēciā docēdi et hmōi ſūt quedā
humane adinuēcōnes q̄s etiā et ſancti
doctores non curauerūt· ſed illud qd
excellēcioris auctoritatis fuit ſcilicʒ
donū ſapiencie a deo accipere ſicut pe
trus laudauit paulū ſcripſiſſe ꝑm ſa
piēciā dīuinitꝰ ſibi datam· Ad idē eſt
ſūma criſ· dicentis ꝙ regnū celoꝝ di
citur ſcripture· ianua intellectꝰ eaꝝ.
clauicularij ſūt ſacerdotes quibʒ cre
ditū ē verbū docendi et interꝑtandi
ſcripturas· Ex quibus patet ꝙ inſti
tucio illa in nullo minuit aut minu
ere potuit ꝑtātem ſacerdotalē ſed po
cius ordiata eſt in ſubſidiū epoꝝ et
pſbiterorū racōnabiliter ut dictū eſt
Si quis rurſum querat quare ſub
ſidiū iſtud datū ſit pocius in diebus
iſtis nouiſſimis q̄m antea· Dicendū
ꝙ racio ex parte iam dicta eſt quo

ad vtramqʒ facultatem Nam ſingu
laris difficultas in vtriſqʒ nouiter
exorta fuit· Quo ad theologiam eīm
ſtupenda res acta eſt videlicet ꝙ ſic
emulā ſuam quam primo contēpſit
et ſtultam fecit iam velut gratiſſimā
famulam hētet et honorabilem con
ſtituit· Ipſaqʒ philoſophia que theo
logiam velut ſompniatricem et ſermi
nerbiam ac fatuam deriſit· iam ſuā
dominā reuerentiſſimam agnoſcit
et ei promptiſſimū obſequiū impen
dit· Euenit igitur hic aliquid ſimile
quo ad ſūmam irriſionis illatā ꝑmis
parentibʒ noſtris· Ait eīm dñs· Ecce
adā factꝰ ē q̄ſi vnꝰ ex nobis· Hoc vͦ
bum tocius exꝓbracōnis vltra qui
qʒ milia annorum audiuit homo ad
ſui cōfuſionē ſed xp̄o dño noſtro glo
rioſo ad celos aſcēdēte audiuit illud
hō ad ſui ꝯſolacōnē ut dicit richardꝰ
de ſcō victore· Pariformiter phia et
oīs ſapia hūāna ſūmam deriſionis ſu
ſtinuit a p̄ncipio qm̄ videlicet diuini
tatē mortalibʒ ꝓmiſit et tñ nichil vnq̄
ſoluere potuit ſed ſemper mendax et
ſtulta reperta fuit· Ait eīm quidam
de magnis cultoribʒ eius hoc michi
phia ꝓmiſit ꝙ me parem deo faciat
O vox ſerpētina· que ē iſta parilitas
qm̄ teſte btō auguſtino in libro de ve
ra religione· Oēs phi ydola adora
uerūt ſole ſocrate excepto· ſed diebus
iſtis eadē deriſio in gloriā cōmutata
ē qm̄ ipa pariter cū dña ſua ꝓ immor
talitatis fine ſtudioſe laborāt Dicāt
ergo ſibi mutuo teſtamēta ſac̄ hoc ē
theologia ad theologiā Ecce phia fa
cta ē q̄ſi vna ex nobis· Dicant in q̄m

nō ironice ſꝫ miſterioſe· nō qꝛ iſe hoc
potuit ſꝫ qꝛ a nobꝭ aſſūpta ē· Ecce quā
p̄mū ſtultā fecim⁹ iā rurſū ſapiētē cō
ſtituim⁹· Reuera emicuit hic ſingula
ris ꝯgreſſus qn̄ duo extreme cōtraia
in vnū ſalubre dogma fuerāt apta
ta cū fides ecīa de nō viſis rōnē exclu
dat et nālis ſcīa nulli aſſenciat· qᵈ
firmiſſimis racōibꝫ aut faciali intui
tu ꝓbatū non aſpiciat· Factū ē igit̄
ut fides quaſi cōtra fidē racōni crede
ret et racio contra racōnē fidei aſſen
tiret ſuo modo· Quo ad canonicā fa
cultatem nō minoꝛ effulſit ſtupoꝛ pu
ta quando extrema ptās extreme
ptāti reluctabat̄ in lōgeuū· Nullum
decipiat impialis pagina p cōſtanti
num ſup venerandū coꝛpus bti petri
collata q̄ ex tunc cōformis deuocio
in ſubſequentibꝫ impatoribꝫ pſeue
rauerit· An non vſqꝫ ad hinricū ſep
timū p annos mille et ampli⁹ cōtra
teſtamētū ſacrū et impiale edictum
factas legim⁹ inſultacōnes horren
das et graues: paucis em̄ exceptis
ſicut olim contra fidē p annos tricē
tos ita deinceps contra p̄ſoniū cru
cifixi creberrime rōni principes inſul
tarunt· Attēde rem mirandam· Dix
erunt apud ſe cogitantes non recte
ſinguli ſenatus āpliſſimi cōſultores
Qm̄ diu garrula hec xp̄ianoꝝ ſecta
ſubmurmurat cōtra nos: non poterit
ſūma maieſtas impij nrā ſolitā obe
dienciā obtinere in t̄ris: Opp̄mem⁹
ergo eā et eradicem⁹ de ſub celo· Fa
ctum eſt ita qm̄ totas vires expēde
runt neqꝫ precijs neqꝫ laboribꝫ pe
percrūt· E regione huius xp̄i ſamilia cō
tra ſupſticōſū imperiū multifarie p
ceſſit· nūc orādo nūc exhortādo nunc
increpando nunc manus in celum le
uando· q̄tenus omps virtus ſacrile
gā ptātē humiliaret ut ſacra p̄dicacio
iux ꝓphetica pmiſſa int̄ gētes fructi
ficaret· Qm̄ diu em̄ idolatre dominiū
orbis habuerūt hoc videbat̄ ipoſſibi
le· Ecce quō foꝛtis ꝓpegit in fortem
tam quo ad fidei ſacramēta q̄m quo
ad idoloꝝ portenta· Et ſimiliter tam
quo ad ſacroꝝ canonū p̄cellenciam
q̄ quo ad humanoꝝ legū obediēciā
Sed cui⁹ auctoꝛitas p̄ualuit hodi
erna dies oſtēdit· Tātis igit̄ incredi
bilibus triumphis p̄dicte facultates
ſubſeruierunt quibꝫ actū ē ut ſimul
tota paganoꝝ ptās ſapiēciaqꝫ fidei
xp̄iane militarēt· Nō tamē veriſimile
ē ut deinceps omnino nulla bella in
ſurgant quia oportet et hereſes et p
ſecutores eſſe ut electi probent̄· ſed
ſi inſurrexerint· per eruditos viros
reuincantur quod apud ideotas im
poſſibile foret·

Querit̄ ſexto quare ecīā nō iſti
Que ceteras facultates ſecula
riū arciū videlꝫ legū medicīe liberāliū
poetaꝝ ꝛc· ¶ Rᵒ dicēdū ꝙ hee facul
tates inſtitute vident̄ fuiſſe an̄ ſolēp
nē cultū xp̄iane fidei p paganos· Et
quia ad multa erāt ꝓficue ideo pmi
ſit ecīa ricū ipaꝝ cōtinuari ecīā apᵈ
xp̄ianos· Aliqua tamē reſecata fue
rūt q̄ vgebāt ad interitū ſalutis eterne
nam leges correcte fuerunt ⁊ purga
te ab omni macula idolatrie ⁊ ſupſti
cōnis obſcene· Medicinālia ſiliter illa
ꝓhibita fuerūt que animā occidebāt

et cõtra dei p̃cepta ad pc̃m trahebãt
Artes q̃ʒ liberales emendate valde
fuerẽt p ſcõs viros q̃ eos trãſtulerũt
et explanarũt reſecatis illis q̃ cõtra
fidei pietatẽ militare videbãt. De po
etria nõ magnop̃e curãt eccã ȝ tñ ꝓp
ter aliq̃ nõbilia ſuſtinet eã ita tñ ſi
lector ſeperet p̃ciosũ a vili aliq̃n cici⁹
inueiet in ea vaſa mortis q̃ꝫ vite. In
ueniũt em̃ q̃dã magni ſci q̃ frequent
adducunt eam et deuotiſſimos ⁊ pul
cherrimos libros cõſcripſerũt. Dicit
em̃ btũs auguſtin⁹ in libro de doctri
na xp̃iana q̃ꝫ ſacra ſcriptura nõ poſ
ſit intelligi ſine aliaꝝ ſciẽciaꝝ pericia
Hec et alia motiua induxerunt pla
tos et eccãrũ rectores ne eas penitus
abicerẽt aut ꝓhiberẽt Vt aũt breui
ter ſciatur decurſus ſecularium ſciẽcia
rũ eſt aduertẽdũ q̃ꝫ p annos q̃ʒ qua
tuor miliũ vel amplius humanũ ge
nus ita excecatum fuit q̃ꝫ de noticia
creatoris et latẽtibʒ cauſis creatura
rũ aut parũ aut nichil habuit ſolis
iudeis exceptis et alijs quibuſdam
paucis. Circa t̃pora autẽ regũ iſra
hel et deinceps ceperunt quidã ſophi
ideſt ſapiẽtes apparere in diuſis pro
uincijs quoꝝ vſqʒ hodie ꝑꝫ inopiã
tp̃m ãtiquoꝝ celebris memoria recen
ſet. Poſt illos venerẽt phi ĩpetu vno
quoꝝ pictagoras p̃m⁹ fuit et p⁹ eũ
plurimi q̃ multa ſcripta reliquerunt
Eodẽ tp̃e adhuc apud rõnos tanta
inopia legũ fuit ut legẽ xij tabularũ
a grecis mutuarẽt. Surrexit p̃inde
plato diſcipulus ſocratis et poſt eũ
ariſtotiles cum ſuis et ſectas ſubli‐
miores conſtituerunt in orbe. Omia

ergo magnalia phoꝝ et ſapiẽcũ glã
in valde breui tp̃e ſuccreuit q̃ʒ vſqʒ
ad hũc articulũ ceteri dormiuiſſent.
Mirari bñ poterit ſenſatus animus
q̃d interim tam nobilis creatura ad
ymaginẽ dei facta .i. hõ agẽ cõſueuit
Reuera homo cum in honore eſſet nõ
intellexit comparatus eſt iumentis in
ſipiẽtibʒ et ſilis fact⁹ ẽ illis. pulchre
aduerte quõ diuina ſapiẽcia p inter
ualla tp̃m paulatĩ radiarẽ cepit ſu
p terrã et q̃ʒ viã ſuo itineri ꝑparauit
Nã appiquãte benedcã incarnacõne
verbi magis ac magis noticia verita
tis ĩnotuit q̃ʒ mox futur⁹ eſſʒ in quo
erant om̃es theſauri ſapĩe et ſciencie
dei abſconditi. Floruit ergo ſtudium
p̃dcãrũ artium in grecia anno 900.
añ xp̃i natiuitatẽ et deinceps donec
p rõnos trãſferretẽ in vrbem. Deinde
circa ãnũ dñi 800. idẽ ſtudiũ trãſla
tum fuit de roma ad pariſius p ka
rolum magnũ. et dehinc per diuſas
ptes europe multiplicatũ. Exſufflatẽ
per hec iuxta ſniaʒ bti auguſtini ar
rogancia pagnoꝝ gloriancium in ã
tiquitate ſua q̃ʒ ipi p̃mi ſapientes in
orbe fuerũt cum reuera vix tarde cõ
paruerũt nõ ſine m̃lto iuuamine di
uinoꝝ librorum. Jam em̃ lex moyſai
ca q̃ʒ p mille annos p̃ceſſerat roma
nas leges et plures ex eis ſenatus
aſſũpſit. Jã opa ſalomonis plurima
diuulgata fuerãt p cũctas nacõnes
ante 900 ãnos. Dicit eciam platonẽ
vidiſſe libros ꝓphetaꝝ ex quibus di
uinitatis titulum hauſerat ut diui‐
nus plato vocaretẽ Et breuiẽ gẽtiliũ
doctrinas vtiqʒ valde vtiles maxie

qui ad bonos moreſ ſeruiūt· ex mag
na pte in diuinis libris repimus ſen
tencialiter longe ante phōrū tempa
conſcriptas· Preterea duo genera
theologoꝝ apud gentiles veteres re
pimus· quorū quidā vates alij poete
vocabant· Quid aūt de illis ſencien
dum ſit beatus auguſtinus contra
maicheos diſputans breuiter expli
cat dicens· Si quid veri de deo ſibil
la vel orpheus alijq3 gentiliū vates
aut phi dixiſſe phibentur valet q̄dē
aliquid ad paganoꝝ vanitatem re
uincendam· nō tamē ad iſtoꝝ aucto
ritatē cōplectēdā· Quantū em̄ diſtat
de xpi aduentu inter p̄dicacōnē āge
lorum et confeſſionē demonū· tantū
eciam diſtat inter auctoritatem pro
phetaꝝ et curioſitatem ſacrilegorum
Unde patet q̄ iuſte eccleſia ꝓhibuit
ne deinceps illa ſolempnitas puerſo
rum dogmatum apud fideles cōtinu
aretur· quia plus ad impietatem ꝓ
ficiunt q̄ ad pietatem· Racio huiꝰ ſa
tis ſumitur ex maximo ꝓpha moy
ſe qui eruditus fuerat omni ſapiēcia
egipciorum · Et ſcimus q̄ nichil de
ea docuit filios iſrahel ſed iugiter ip
ſos auertebat et ad diuinam legem
obſeruandam induxit· Sicut enim
apoſtolus dicit ad romanos primo·
non ſolum ſimplices et illiterati ſed
eciam ſūmi phi et tocius ſecularis
ſapiencie indagatores errauerunt
in noticia veri dei· et in grande illud
crimen idolatrie corruerunt ut eciam
beſtias et queq3 alia inſenſata ꝓ deo
colerēt· Ecce q̄ magna iniuria fit cre
atori a creatura ſua· nā ipſe dat ei in
telligēciā et honorē et ptātē ſup cetā
vt ps dicit· oīa ſubieciſti ſub pedib3
eius· et ipa creatura· i· homo nō dat
honorē neq3 gratitudinem reddit cre
atori a quo omnia habet ſed inſuper
viliorem ēputat ipm cunctis beſtijs
aut alijs inſenſatis qn̄ ſc3 hmoī colit
aut p̄fert voluntati diuine q̄i po cius
velit carere deo q̄ iſtis· Et hoc vtiq3
ſupra modum ē mirabile et miſera
bile· q̄ tanti viri ingenio pollentes et
in omni legalitate politica p̄cellētes
ita q̄ ad omnia que ſub ſole fiunt pe
ne ſufficerent in ſola creatoris noti
cia defecerēt· Cauſa huius excecacō
nis ſupbia fuit et ingratitudo ut idē
aplūs dicit · Et gloſa eciam ibidē ad
dit q̄ ideo vani et falſi fuerunt quia
ſibi attribuerunt quod dei fuit· Si
em̄ humiles extitiſſent vtiq3 illi bea
tiſſime contemplacōni adheſiſſent

Queritur ſeptimo an eciā aliqui
bus alijs ſit data poteſtas ſu
pradicta tractandi ſacram ſcripturā
q̄ preſbiteris et magiſtris in theolo
gia ¶ Dicendum loquendo regulari
ter q̄ non· Racō patet ex dictis quia
cum magnum ꝑiculum in hijs latet
et difficultas non parua· quia omni
a ordinate fieri debent in eccleſia dei
ſecundum apoſtolum ſequitur q̄ ne
mo propria auctoritate et abſq3 dili
genti ſtudio preuio debet ſe de hmoī
intromittere· Hec enim duo ſcilicet
auctoritas et intelligēcia p̄requirūt
in omni arte et negocio · quod legi
tiē geritur in cōſpectu multitudinis
Sed ſicut dt btūs iheronimus ſola

ſcriptura ſacra hanc iniuriā pati ſo
let ut plerumqȝ in ea velint eſſe mgrī
qui nūq̄ȝ fuerunt diſcipuli et per con
ſequens in arroganciam que ruina
diaboli eſt incidūt et ſe ac alios mul
tipliciter illaqueant. In nulla facul
tate tot hereſes tot periculoſa cōmen
ta anfractus reperimus ſicut in theo
logia. Quot fabulas quot viſiones
mendaces quot apocripha quot deli
ramenta pſeudographi ſub nomine
religionis conſcripſerunt? Sed de
ſermonibus innumeris et animo fri
uolis nulla eſt mora differendi. Vn̄
omnia hec niſi quia preter ordinem
diuinitus inſtitutū ꝑſumptores iſti
procedūt? De iſtis conqueritur dn̄s
per ꝓphetam dicens Ipſi currebant
et non miſi eos. populum meum de
ceperūt et locuti ſunt in nomine meo
mendaciter. Racionabiliter ergo ꝑ
eccleſiam ſtatutū eſt quatenus pre
lati et caplā aliquos abiles mittāt
ad ſtudium theologie qui poſtmodū
valeant alios erudire ut dicit̄ extra
de magiſtris ſuper ſpecula. Et in c ſi
cut de hereticis dicit̄ Ne heretica pra
uitas vel alia vicia ſub ſpecie virtu
tum occulte ſubintrent incⁱdicendum
eſt laicis vniuerſis cuiuſcumqȝ ordi
nis ceſſeantur officium ꝑdicādi. Quī
ſit aūt iſtud nc̄c̄ariū ptȝ ꝑ hoc qᵈ lon
ge poſt ꝑ bōifaciū viij. li. vi. c. quicūqȝ
ſtatutum eſt vbi ſic habetur. Inhibe
mus ne cuiq̄ȝ layce perſone liceat
publice vel ꝑuati de fide catholica di
ſputare. Qui vero contra fecerit ex
cōicacionis laqueo innodet̄. Qui hoꝝ
cauſam plenꝰ ſcire voluerit legat ā

nales priorū tempꝫ et inueniet q̄m
longe diſcrepet gracia ab gracia. q̄ȝ
diſpares ſint fideles noſtri ab hijs
quos ſpiritus ſanctus repleuit in ꝑ
mordio naſcentis eccleſie. Expertus
hoc ſanctus leo papa primus in epi
ſtola quadam ad pulcheriam augu
ſtam ſic dẽ. Ignorancia graues nō
nunq̄ȝ incidit lapſus et plerumqȝ in
diaboli ruit foueas incauta ſimpli
citas. hoc contigit neſtorio hoc euthi
ceti hoc alijs q̄mpluribus. Maxime
autem waldenſi ceteriſqȝ pauperibꝫ
de lugduno idipſum euenit quorum
grauiſſima pertinacia vſqȝ ad hoc
peruenit ut populoſa regna inficerēt
Sed finis oſtēdit qualis miſſio vel
auctoritas ipſorum fuit. De hijs enī
beatus bernardus exponit illud can
ticorum ſecundo. Capite nobis vul
pes paruulas que demoliuntur vi
neas. quaſi diceret olim leones et
vrſi ideſt principes potentes et argu
ti doctores eccleſiam perſecuti ſunt.
nunc autem vulpecule ideſt omni ꝓ
bitate et prudencia deſtituti xp̄iane
fidei gloriam deicere conantur. Sȝ
capite eas ait ſcriptura non ſuſtine
te quia tempus eccleſie iam arma
habet et robur reſiſtendi. Pulchre
ad hunc ſenſum quidam notabilis
doctor dum officio inquiſitois funge
retur cuidam reſpondit dicenti ſibi
q̄ȝ eccleſia primitiua ꝑ ſimplices in-
ſtituta eſſet. Ait enim eccleſia iam in
ſtituta eſt non inſtituenda quaſi di
ceret. Ad hoc miracula dominus in
primitiua eccleſia exhibuit ut dein-
ceps non miraculoſe ſed catholice

et fideliter viuamus· Sicut em̄ ce-
cus a natiuitate miraculoſe illumi
natus·non tn̄ miraculoſe deinceps
ſed naturalit̄ videt ſic gentilitas ſe
mel p miracula ꝯuerſa deinceps mi
racula querere non debet ſed in fidei
doctrina ambulare Miracula em̄ ha
bent ſe ad fidem ſicut mōſtra ad na
turam· Et ſicut ꝯiuges diligent̄ ob
ſeruant ſe ne fetus mōſtruoſos pari
ant et ſi peperint occultant aut non
ſine rubore oſtentant·ſic p̄lati et do
ctores ecc̄ie ſolliciti eſſe debent ne mi
raculis indigeāt·et ſi qn̄qꝫ fiant nō
de hoc glorient̄ ſed magis erubeſcāt·
quia ut aperte aplūs dicit lingue et
cetera miracula nō fidelibus ſed infi
delibus in ſignū ſunt· Pn̄ ad ꝓpoſi-
tum quādo ſe idiote offerūt ad hmōi
exercicia ſublimia·q̄i ipi ſpm̄ dei p̄
ceteris habeāt·dicēdū ē eis ꝙ contēti
ſint in ſtatu ſuo·quia cōmuniter ſo-
lent decipi a ſpiritu ſupbie·nec ſciūt
altitudinē ſathane·qui p hmōi inor
dinacōnes plurimos ad precipicium
traxit· Dicit em̄ btūs bernardus ꝙ
illi ſūmo ordinatori deo·nullū inordi
natum vnq̄m placere potuit· ꝙ oīa
in numero et pondere et menſura di-
ſpoſuit· Sed heu ꝙ natura deſtitu
ta nititur in vetitū ſempqꝫ negata ſi
tit·ideo tot exhorbitancias in ecc̄aſti
ca ierarchia videmus ꝙ̄ raro in via
dei ordinate ambulāt fideles·cotidie
vnuſquiſqꝫ iuſticiā ſuā ſtatuere con
tendit·et quod ſibi magis placet di
uinū arbitrat̄· Sacerdotes dei max
ime verbo et doctrine intendere debe-
rent·ceteriſqꝫ exercicijs ſpūalibꝫ·iā

laycalibus negocijs contra dei volū
tatem vacant· Econtra layci vltra
ſtatum ſuum crebro de archanis ſcrip
turarū ſe intromittūt ⁊ eo fidencius
quo ſpūales ab eis elongatos cer-
nūt· Periculū grande vtrobiqꝫ·nam
illi p accidiā iſti p arrogianciā ad ba
ratra vadūt· Reperiunt̄ nichilominꝰ
aliqui vtriuſqꝫ ſexus homines ſin
gulariter a deo priuilegiati ad exhor
tandū fideles vltra cōmunē regulā
canonis ſicut de equicō narrat·btūs
gregoriꝰ et ſic de alijs·de quibus hoc
tenendum ſcḋm ſnīam btī leonis pape
ꝙ ille qui eos ſollicitat ad loquēdū
eciā cooperatur ad effectum· Alioquin
niſi hoc appareat cohibendi ſunt· Nō
em̄ credendū eſt ꝙ hmōi gracias ali
cui deus inaniter tribuat·

Queritur octauo an ſit aliquis
modus licitus ſimplicibus cri
ſtianis exhortandi fideles ad bona
facienda et mala dimittēda· Re
ſponſio dicendū·ꝙ ſic videlicet p ſe-
cretā admonicōnē vel eciā aptam in
formacōnē de illis que oīno ſunt cer
ta·et ad bonā vitam accōmoda·ſcḋm
modū et ſtatum vniuſcuiuſqꝫ·hoc ⁊
aplūs ſepius monet·⁊ alij ſimiliter
Sed conuocare populum cū ſolēpni
tate·et de ſublimi oibus ſermonem
texere·tm̄tūmodo ad paſtoralem cu
ram ſpectat· Sunt preterea in qui
buſdam ꝓuincijs optime conſuetudi
nes ut ſcilicet p certa interualla die
rum ſimplices laici in aliquo loco ad
hoc aptato conueniant·reliquiaſqꝫ
ſanctorū et ymagines ſecū deferant
honeſta conuiuia illic exhibeāt·ſeqꝫ

nutrio de hijs que ad fidem et bonos
mores ſpectāt reuerēt ac deuote ad
moneāt. Pariformit venerabiles do
mini et pncipes ac ceteri prēſ failias
piā ſollicitudinē gerē dn̄t de ſibi ſub
iectis ut recte in fide ābulēt. ieiunia
et feſta ecclaſtica obſeruēt iuſticiam
caſtitatē pietatē huilitatē fidelitatē
cōpaſſionē miaꝫ ac alia ſcē xpianita
tis exēpla cuſtodiāt. Qz ſi aliquē de
failia ſua repeūt cōtumacē ꝗ de hijs
que dei ſunt nō curantem ſtatim a ſe
remoueant ne ſimul ipi cum tota do
mo ſua periclitentur. Sepe eīn ꝓpt
peccatum vnius tota domus maledi
citur a deo. ſicut econtra ꝓpter virtu
tem vni⁹ crebro bn̄dicit̄. Exēpla ſūt
multa de hoc ſcꝫ noe et filiorum eius
iacob ioſeph ac alijs q̄mpluribus de
quibꝫ ſacra ſcriptura plenā ē. Dicit
eīn beatus auguſtinus ꝙ ſi aliquis
tenet apud ſe vel in familia ſua eum
qui publice non veret̄ peccare ꝗ talē
nō corripit vel a ſe remouet ſi incorri
gibilis apparuerit crimis illius pti
ceps erit. Dn̄s eciā in euangelio de
fraterna correctione p̄ceptum dedit
et ab incorrigibili ſepari iubet dicēs.
ſi eccleſiam non audierit ideſt ſi p̄m
eccleſie monita viuere noluerit erit
tibi ſicut ethnicus et publicanus. De
hac exhortacōe ſic dicit idem auguſti
nus ſup illud. ioh̄is. niſi granū ac.
Cū auditis frēs dn̄m dicētē. vbi ego
ſū illic et miſter meus erit. nolite tā
tūmodo bonos epōs et clericos cogi
tare. Eciā vos ꝓ mō vrō miſtrate cri
ſto bn̄ viuēdo eleōſinas faciendo et
doctrinā eius [illegible]s quibꝫ potueritis p̄dicā

do ut vnuſquiſqꝫ eciā prē failias ag
noſcat hoc noīe patnū affectū ſue fa
milie ſe debere pro xp̄o. et pro vita e
terna omnes ſuos moneat doceat
hortetur corripiat impendat beniuo
lenciā exerceat diſciplinam. Ita in
domo ſua eccleſiaſticū ꝗ quodāmodo
epiſcopale implebit officiū miſtrās
xp̄o ut ineternū ſit cū ip̄o. Hec aug⁹
Itē glō ſup eccle. 32. Qui cōgrua diſ
ciplina vnumquemqꝫ arguit erudi
tum et probabilem doctorē ſe in con
ſpectu omnium oſtendit. Nec etas
iuuenalis in doctore diſpendia gene
rat quem vita et diſcrecō cōmendat

Queritur ſ[ecu]ndo an preſbiteris
potius inſiſtendum ſit pro ha
bendo intellectum ſacre ſcripture an
alijs exercicijs manualibus eciam
ad pietatem ſeruientibus. Idem po
teſt queri de alijs clericis et ſpiritua
libus pſonis iuxta exigenciā ſtatus
ipaꝝ. ¶ R° dicēdū ꝙ hec q̄ſtio mag
nifice deducta eſt p ſanctos doctoēs
non ſine multo iuuamine eciā phoꝝ
et paganorū qui omnes vnanimit̄
in hanc veritatem ſintillarunt ꝙ q̄n
to exercicia ſunt ſpiritualiora tāto
ſūt regularit̄ loquēdo pauciora. hec
veritas a deo maifeſta eſt ut groſiſſi
mus ruſticus aut quiuis mechaic⁹
id aperte ꝓclamet quando cotidie ex
piuntur ſe in laboribus ſuis opari
deficere et pene nichil vltra beſtias
proficere. Currit ſudat laborat be
ſtia vt neceſſaria victus acquirat
et tamen ſemper beſtia manet. Ita
mechanicus in exercitijs ſuis ſem
per ſeipſum cōſumit et idē pſeuerat.

Et ut breuiter dicaꝛ niſi neceſſitas
ad hmoī cōpelleret quis vel ad horā
de talibus ſe intromitteret? Sūt er
go de ſe magis penalia ꝙ̄ ſolacioſa
ſūmaqꝫ neceſſitas ea nobis q̄ꝫ natu
ralia fecit et ꝑ ꝯſequens ſuſtinibilia
Dicit em̄ btūs auguſtin⁹ ꝙ pena fa
cta eſt nobis natura· Sed longe a
liter de ſacra ſcriptura ſentiēdū ē Vn̄
btūs ieronim⁹ de hoc ſic loquitꝛ dicēs
Diſcamus in terris quoꝝ ſciencia ꝑ
ſeuerat nobis in celo· Tantum int̄ ſe
diſtāt iuſta ruſticitas et docta iuſti
cia ut illa ſtellis hec celo competur·
Omnis laus ſcripturarū minoꝛ eſt·
Oro te frater cariſſime inter hec viue
re iſta meditari nil aliud noſſe nilqꝫ
aliud querere· nōne videtur tibi hic
iam in terris regni celeſtis habitacu
lum? Hec ieronim⁹ Item ambroſius
Agat te ſicut mariā deſideriū ſapien
cie hoc em̄ maius hoc ꝑfectius opus
Nec miniſterij cura a cognicōne ꝺbi
celeſtis te auertat· nec arguas eos
et ocioſos iudices quos videas ſtu-
dere ſapiēcie· Hanc em̄ ſibi cohabitā
tem ſalomō ille pacificus aſciuit· nec
martha tamē in bono miniſterio re
ꝑhenditur· ſed maria ꝙ melioꝛē par
tem elegerit ſibi anteſertur· Hec am
broſius· Item auguſtin⁹· Scripturā
ſacra non foꝛtuitis animoꝝ motibus
ſed ſūme ꝓuidencie diſpoſicōne ſup
omēs omniū genciū lrās· omnia ſibi
genera humanoꝝ ingenioꝛū diuina
excellens auctoꝛitate ſubiecit· Doce
tur in ea phiſica qm̄ omēs omniū na
turarū cauſe in deo creatore ſūt· Do
cetur ethica qm̄ bōā vita et honeſta
non aliunde foꝛmatur q̄m cū ea que
diligenda ſūt et quēadmodū diligē
da ſunt diligunꝛ· hoc eſt deus et ꝓxi
mus· Docetur in ea logica qm̄ veri
tas lumenqꝫ anime racōnalis nō ni
ſi deus eſt· Docetur eciā laudabilis
reipublice ſalus· neqꝫ em̄ optime cu
ſtoditur ciuitas niſi fundamento et
vinculo fidei firmeqꝫ concoꝛdie cū bo
num cōmune diligitur quod ſūmum
atqꝫ veriſſimū de⁹ ē· Hec auguſtin⁹
Item gregoꝛius· Omnē ſciēciā atqꝫ
doctrinā ſacra ſcriptura tranſcendit
que vera ꝑdicat et ad celeſtē patriā
inuitat a terrenis deſiderijs coꝛ reuo
cat et mentem humanā ad bona per
manencia leuat· Recta eſt in precep
tis· alta in ꝓmiſſis· hoꝛribilis in mi
nis tantoqꝫ plus diligitur quanto ā
plius meditatur· Hec gregoꝛi⁹· ꝯ ho
mas in ſūma contra gentiles libro
primo capitulo ij· Inter omniū hoīm
ſtudia ſapiencie ſtudiū eſt ꝑfectius
ſublimius vtilius et iocundius· per
fectius quidem quia inquantū homo
ſapiencie ſtudiū dat in tātū vere bea
titudinis iam aliquam ptem habet·
Sublimius aūt quia ꝑ ipſam homo
ꝑcipue ad diuinam ſimilitudinē ac-
cedit que omnia in ſapiēcia fecit Vn̄
quia ſimilitudo eſt cauſa dilectionis
ſapiencie ſtudium ꝑcipue deo ꝑ ami
ciciam cōiūgit· Vtilius qꝛ ꝑ ipſam ſa
pienciā ad immoꝛtalitatis regnū ꝑ
uenitur· Iocūdius qꝛ nō habet ama
ritudinē cōuerſacō illius nec tedium
cōuictus illius ſed leticiā et gaudiū
ut dꝛ ſapiencie viij· In hunc modum
plurime auctoꝛitates ſcōꝝ patrum

ꝓcedunt que ꝑiter cū pſalmiſta nos
monēt ut in lege dm̄ meditemur die
ac nocte· Beatus em̄ eſt vir qui in ſa
piēcia moratur et qui affluit prudē
cia· Nam qui ex deo eſt verba dei au
dit· Mirum igitur videtur quare nō
nulli aliud conſulere ſolent videlʒ ꝙ
poſtpoſita lectione diuinorū librorū
alijs opibus exterioribus ſe manci
pent Et hoc conantur ex regulis ſan
ctorū patrū aſtruere q̄ ꝓhibēt q̄ſdā
frēs laycos a lcōne hmoi ymmo nec
ꝑmittunt eos habere libros preter
regulam et kalendariū ⁊c̄· Pro in
tellectu hui⁹ materie eſt diligenter
aduertendum ꝙ hic opus ē magna
diſcrecōne· Et primo ꝑmittenda eſt
vna regula moralis que trahitur
ex euāgelio et eplis bti pauli ⁊ alijs
ſcripturis autēticis videlicet ꝙ debe
mus ſemp conari ad cariſmata me
liora ſecundū poſſibilitatem noſtrā
diſcrete et fructuoſe· Jam videamus
quomodo intelligenda ſunt ſtatuta
patrum· Non enim dubiū eſt quin
reſpicere debemus ſtatum ⁊ naturā
perſone cui conſulere volumus· Si
ergo perſona eſt in tali ſtatu ꝙ ſcire
tenetur eciam ꝓfunda miſteria ſcrip
turarum et naturaliter eciā ē diſpo
ſita ad hoc et ingenioſa tunc omnibʒ
modis eſt hortanda ut nedum ſuper
ficialiter legat eam ſed eciā ſcrutet̄
ſicut dominus monet phariſeos car
nales et pigros dicēs· Scrutamini
ſcripturas in quibus putatis vos vi
tam habere· q̄i diceret· Nolite tantū
in cortice lrē ſtare ſed eo ſpiritu legi
te ſcripturas quo ſunt cōſcripte· Si

aūt pſona p̄fata eſt naturaliter ob
tuſa tunc ſi aliud non obſtat quod
ſapiens iudicare habet conſulendū
eſt ei ut ad illum ſtatum ſe transfe-
rat cui induſtria ſua et diſpoſicō na
turalis ſufficiat Pariformiter de ſtu
dētibus et clericis qui paulatim pro
uehendi ſunt ſuo modo ſenciendum
eſt ſemp illud attendendo ꝙ fructuo
ſus finis veriſimiliter poſt tantos la
bores ſperetur futurus tam ſibi q̄m
alijs· Unde in ſtatutis predicatorū
dicitur qui ſi illi qui poſiti ſūt ad ſtu
dium litterarum minus idonei ſint
remoueantur et ad illa officia ponā
tur ad que vtiles apparent· hoc quo
qʒ in omnibus alijs exercicijs virtu
tum obſeruandum eſt· Si vero per-
ſona in tali ſtatu eſt ꝙ ſibi non com
petit vacare ſtudio huiuſcemodi pu
ta quia laycus eſt tunc contentus
debet eſſe in vocacione ſua et illa fa-
cere que ſue profeſſioni conueniunt·
Sicut enim apoſtolus dicit· Omnes
vnum corpus ſumus et vnumquod
qʒ membrum ſuum habet officium·
Quicumqʒ ergo hunc ordinem peruꝰ
tit certus eſſe debet ꝙ a ſpiritu ſan-
cto non mouetur et per conſequens
finem fructuoſū non inueniet· Mag
nalia igitur omnia que de ſtudio ſa
cre ſcripture legimus ſic accipere de-
bemus ut talia illis applicemus qui
bus debemus· non indifferenter om
nibus alioquin cicius periclitamur
in eiſdem q̄m edificemur· pari nam-
qʒ errore ligantur et qui vtiles re
mouent et qui inutiles applicant·
De quo multum notabilit̄ loquitur

Nicolaus papa i explanacõe regule
btī frācisci in hec vba· Continet quo
qȝ in regula ꝙ frēs quibus grām de
dit dñs laborādi laborēt fideliter et
deuote ita ꝙ excluſo ocio aīe inimi-
co ſancte oracõis et deuocõis ſpiri
tum non extiguant· Quia vero ex v
bo iſto fratres ipos de ocioſitate vi
te et de regule tranſgreſſione in pte
notare interdū hactenus aliqui ſint
conati· nos morſus hmoi nepharios
reprimentes declaramus ꝙ conſide-
ratis verbis predictis et forma ſeu
modo loquendi ſub quibus frēs ad
hmoī exercicium inducantur non vi
detur ea fuiſſe inſtituentis intencõ ꝙ
vacantes ſtudio vel diuinis officijs
vel miniſterijs exequendis manu
ali labori ſeu operacioni ſubiceret
vel ad hoc illos arcaret cum exēplo
xpi et multorum ſanctorum patrū
labor iſte ſpiritualis tanto illi prepō
deret quanto que ſint anime corpora
libus preferuntur· Ad alios vero q̄
ſe in ſpiritualibus non exercent ope
ribus niſi tales aliorum fratrum li-
citis ſeruicijs occupētur ne ocioſe vi
uāt· verba predicta declaramus ex
tendi niſi et tales tam excellentis et
notabilis contemplacõis et oracio
nis exiſterent ꝙ merito propter hoc
non eſſent a tanto bono et pro ex-
ercicio ſubtrahendi· Hec nicolaus·
Item bonavētura ſuper eodē in qua
dam epiſtola ad obiecta cuiuſdam
magiſtri ſic dicit Veniam autem ad
laborem manuum vbi multum inſi-
ſtis vtrum ſit conſilium vel precep
tum· Ego autem dico beatum francī

ſcum non intendere manualem labo
rem nec precipere nec conſulere nec
monere ſed apposita ammonicõne a
poſtoli frībus nimiū ſollicitis ad la
borē dat formā laborandi· Quidam
enī ſic intendebant labori manuali
ut necarent in eis deuocõ oracõis qd
periculoſū erāt cū vita actiā debeat de
ſeruire contemplatiue· dedit eis for
mam ſanctiſſimus pater ut ſic labo
rarent qui laborare vellent ſcirent
et poſſent ut ſancte oracõis et deuo
cõis ſpiritum non extinguerēt· Hoc
enī ſequitur in textu regule inmedi
ate· vnde attēde ꝙ non dico precipio
vel conſulo fratribus ꝙ laborēt· nec
dicit fratres qui poſſunt laborarē vel
opari ſciunt ſed quibus dedit domī
nus grām laborandi quod non ſolū
includit potenciā ſed eciam volunta
tem operandi· Sicut ſi diceret frēs
quibus dedit dominus graciam la-
crimandi lacrimentur modeſte ita ꝙ
oculos non amittant· Ipe autē de la
bore manuū puam vim faciebat ni
ſi ꝓpter ocium declinandum quia cū
ipſe fuerit pfectiſſimus regule obſer
uator non credo ꝙ vnq̄m de labore
manuum fuerit lucratus duodecim
denarios vel eoꝝ valorem ſed potiſſi
me fratres ad oracionem monebat
nec volebat ꝙ illam extinguerēt ꝓpt
lucrum· vnde puiciaibus miniſtris
relinquit ꝙ non pmittant fratres
ſuos eſſe ocioſos· Et ego vna tecum
ſi qui tales ſint iudico arguendos
et verberibus puniendos tanq̄m ma
los ſeruos et pigros non tamē prop
ter hoc tibi diſplicat ordo q̄a ſatis

ibi inuenies copiã laborandi tam in
ſtudio veritatis ꝙ in exercicio humi
litatis pietatis et cuiuſlibꝫ alterius
virtutis Nã frm̄ ē elemoſinã querē
coq̄nã facere infirmis ſeruire ſcutel
las lauare et in humilitatis exerci
cijs oībꝫ laborare que dulciora ſunt
fratribus q̄m multa officia dignita
tis. Hec bonauētura. Ad eundē ſen-
ſum loquit̄ btūs bn̄dictus in regula
et carthuſienſis religio ſimilit̄ ſcꝫ ꝙ
diuino officio nichil ꝑponunt vnde e
in operando ne in obliuionem dei vel
ad parum veniant monēt ſancti pa
tres ad breues et quaſi iaculatas
oraciones recurrendum. An autem
eciam ipſi carthuſiēſes plus diligãt
lectionem ꝙ opus aperte patet in p̄
ma parte ſtatutorū capitulo xi. vbi
ſic habet̄. Porro a ſpacijs operi ma
nuū deputatis vtilitatem non inten
dimus excludere lectionis. Omnium
horum cām dat ſanctus thomas ſe
cūda ſecūde queſtione xi. vbi dicit ꝙ
interior affectio caritatis qua iungi
mur deo ꝑponderat dilectioni et miſe
ricordie in proximos quia caritas p
quam deo vnitur homo eſt pocior mi
ſericordia per quam ſupplet̄ defectus
proximi. Maius nãqꝫ et melius eſt
cōiungi ſupiori ꝙ inferiori. Siquidē
caritas magis debet intēdi ꝙ extēdi
quia corpalis exercitacio minorē lo
cū tenet. Deuocō autem intna iã illd
habet et eo fruitur ad quod operacō
per inquietudinem peruenire nititur
Quanto em̄ magis appinquat̄ ad
deum tāto magis dulceſcit et diligit̄
deus. et quãto magis accedit homo

ad opus extnū tanto magis illud a
mareſcit. vbi ergo eſt maior dilectio
ibi maius eſt meritum quod facile in
contemplacōne et difficilius in actio
ne reperitur. Merito igit̄ dn̄s cū grati
tudine obſequiū marthe ſuſcepit qꝛ
bonum opus erat ſed equanimiter
ferre non poterat ꝙ ocium marie nō
intellexit vnde audire debuit. Maria
optimam partem elegit. hanc partē
optimã pre omnibus hominibus ſi-
bi p̄ſbiteri elegerunt et ideo attenta
mente eciã audire cum maria debent
qd̄ pſalmiſta monet dicens. Vaca-
te et videte q̄m ego ſum deus. quaſi
diceret. niſi p̄mū vacetis a cura ext
noꝝ nō poteritis videre ſicut nec mar
tha. Hec aūt optima ps in tribus cō
ſiſtit ſcilicet lcōne deuota. orōne purā
et cōtēplacōne ſuaui. Hijs em̄ exer
cicijs paulatim anima ꝑparatur ſpō
ſo celeſti ut aliquando ad thalamū
eius ītroduci mereatur. Si aliqua
ſecura requies in iſta mortali vita
conſiſtit in hijs tribus eſt. Nūꝙ em̄
quietum cor noſtrum eſſe poteſt niſi
in deo. Sic em̄ facti ſumus a deo ut
ſemper ad ipſum tendamus ut beatꝰ
auguſtinus dicit Scimus eciã ꝙ cō
fabulacio amici cū amico magnam
ſolet prãre cōſolacōnem vtriſqꝫ. Qn̄
ergo deuote legimꝰ ſacrã ſcripturã
aut aliã quãcūqꝫ veritatē inquantū
veritas eſt tūc deus loquit̄ nobis et
nos cū maria ad pedes dn̄i ſedemus
et verbū illius ſuauit̄ audimus. Qn̄
vero oramus tūc nos loq̄mur deo et
cūcta que in nobis reperit lcōo ſacra
eidem offerimus. Omnis em̄ veritas

inquātū ē veritas a deo eſt et ad ipm
tendit· Quando autem contēplacōne
ſupfundimur tunc aliqualit̄ futurā
btītudinem inchoamus p̄guſtantes
quantum fas eſt qm̄ ſuauis eſt dn̄s
cui ſubito p ſuam pn̄ciam amareſcē
facit quicquid in mundo delectabile
cernitur· Hoc ſiquidē verū ſtudētibꝫ
orantibꝫ et cōtēplātibꝫ familiare eſt
ꝙ ſi in guſtata dulcedine ſcriptura
rum ſtare poſſent omnibus delicijs
vſqꝫ ad mortem renunciarēt· Sed
fragilitas carnis hoc nō pmittit·oꝫ
em̄ viꝝ deſideriorū cū pſalmiſta canē
et dicere· Sicut deſiderat ceruꝰ ad
fontes aquaꝝ ita deſiderat aīa mea
ad te deus· Ceruus em̄ q̄nqꝫ ſaltat
et iterū terram tāgit· paū ergo ſit a
cordibus deuotis illa ineptitudo qua
dicit̄· Si om̄s ſtuderent orarēt etc̄·
quis nc̄aria corpis nobis miniſtra
ret· Nā ſcḋm ſentenciā beati ieronimi·
Sicut rara eſt integritas virgina
lis ꝓpoſiti ſic et ocij ſpiritualis· heu
oēs ad infima declinamus et valde
rarus eſt qui dolet ſe a ſpiritualibꝫ
abſtractum· Gaudet ſiquidem inſipi
ens anima vehementer cum inuene
rit ſepulchrum terrenarum occupa
cionū i quo velut alter cayn ꝓfuga
lateat ne audiat dn̄m loquentem ſi
bi per ſcripturam ſuam·

Queritur decimo vtrum licitum
ſit ꝙ per ſe aliquis petat gra
dus illos ſcolaſticos qui in ſtudijs
vniuerſalibus ſolent conferri poſt
adeptam ſcienciam? ¶ Reſponſio
dicendum ꝙ de hoc duplex eſt poſicō
ſcḋꝫ· Prima ē ꝙ non· ſꝫ vnuſquiſqꝫ
debeat ſe talē ꝓparaē et exhibē ut hu
iuſmodi ꝓmocōni dignus ſit nō tm̄ ſe
offerre vel appetē illā ſꝫ humilit̄ expe
ctare donec p magiſtros ſuos vocet̄
ad eam· Siquidē a cunctis moꝛalibꝫ
hoc iudicatur vicioſum ꝙ aliq̄s appe
tat vltra aliū honoracioꝛ videri cū
om̄s homines naturalī̄ traduce ab
vno parente deſcenderunt· A virtu
oſis em̄ inpoſitus honoꝛ inuite et cū
verecundia ſuſcipi ſolet· De hac ma
teria pene loquitur tota ſcripturā ſa
cra et plurima dicta philoſophorū
etc̄· Vn̄ dn̄s luce xiiij· iubet inuitatū
in vltimo loco recumbere donec vocet̄
ad primum ab illo qui ipſum inuita
uit· Et minatur eciā ibidem arrogā
tibus dicens· Omnis qui ſe exaltat
humiliabitur· per qḋ oſtēdit̄ qḋ non
eſt ſine pcc̄o qn̄ quis appetit honora
ri pre ceteris licet alias dignus ex
iſteret· Hinc idem dominus dicit ma
thei viceſimo tercio diſcipulis ſuis
iterato· Vos autem nolite vocari ra
bi· Vnus eſt enim magiſter veſter
Et iterum· Nec vocemini magiſtri
quia magiſter veſter vnus eſt xp̄s·
Omnes autem vos fratres eſtis· et
ſequuntur in eodem capitulo multe
comminaciones contra indignos do
ctores· Qḋ beatus iacobus ī cano ni
ca ſua capitulo tercio eciam innuit
dicens· Nolite plures magiſtri fieri
fratres mei ſciētes qm̄ maiꝰ iudiciū
ſumitis· Hec et alia hmōi dcā ſacre
ſcripture terruerūt quoſdam ne gra
dus p̄dictos appetere auderent imo
eciā vix regulariter vocati accedere
auſi fuerunt· Secunda poſicio eſt

Sā thome in̄ quodlibeto iij·q·ix·ꝙ
non ſemꝑ viciosum eſt petere licenci
am docendi ymmo laudabile ſi ſince
re petat ſicut ecclesia inſtituit· Qui
eīn ſic petit non petit honorem vel po
teſtatem ſuper alios ſed tantū opor
tunitatem cōmunicandi ſciencíā ſuā
alijs quod ad caritatem ptinet· Hoc
eſt qd̄ dr prima petri iiij· Unuſquiſq;
ſicut accepit grām in alterutꝝ illam
adminiſtrātes ſicut boni diſpenſato
res multiformis grē dei· Dicit eīn idē
doctor ſanctus ꝙ non eſt omnino eq̄
le loqui de cathedra pōtificali et ma-
giſtrali licet quo ad aliquid magi
ſter in theologia ſuppleat vices epi
ſcopales· Concludit tamē ꝙ honeſti
us ſit ꝙ ꝓmouendus per aliū petat̄
ꝙ̄ ꝙ ſeipſum ingerat aut per ſe ap-
petat licenciari· Eſt quedam opinio
que dicit ꝙ aliquid poteſt eſſe illicitū
pro aliquo tempore quod tamen ſuc
ceſſu temporis poteſt licitum fieri ſꝫm
illud auguſtini· diſtingue tempora
et expone ſcripturas Et exemplifica
tur de virginitate ſeruanda que tē
pore noue legis eſt magna virtus
ꝙ̄uis in exordio creacōnis humane
fuerat peccatum mortale· Similit̄
de milicia acceptanda quo ad plebe
os tpe guerraꝝ ꝓpter inſtantem ne
ceſſitatem iudicatur virtuoſum qd̄
tempe pacis eſſet ambicioſum· Item
de veſtitus varietate que a laſciuis
cōiter introducit̄ nō ſine magno pec-
cato tn̄ poſt ꝙ̄ in gnālem conſuetudi
nem verſa fuerit iam licita eſſe cenſe
tur dūmodo inhoneſta nō fueit et ſic
de alijs ſuo mō· Hec aūt ad ꝓpoſitū

non erit difficile applicare· Pie credē
dū eſt ꝙ a ſpū ſcō ſepe dicta ꝓmocio
ordinata eſt qui ecclesiam infallibili
ter regit· Jam eīn frigeſcente carita
te oportet ſtudentes allicere ad labo
rintū iſtum eciam per aliqua exteri
ora et naturaliter appetibilia· Nō ꝙ
hec pro principali mercede recipiant
ſed quod libencius et facilius conflu
ant ad hmoī· hoc autem in ꝑmitiua
ecclesia quando adhuc ſanguis xp̄i
recens erat in cordibus fideliū non
erat neceſſe· Inſtāt heu multa peri-
cula in iſtis diebus nouiſſimis et pe
ne in omni ſtatu ſciſſura cernit̄· Si
ergo doctos viros non habuerimus
nulla remanet ſpes ſtatū ecc̄aſticū
reformandi vel conſꝛuandi· Circuit ā
tiquus hoſtis querens quos deuoēt
et vtiq; virtuoſos et doctos quia e
ſca eius electa eſt· Nā illis ſublatis
facile ceteros illaqueat· Aptiſſime
huic materie alludit paradigma illd̄ de
moſtenis pulcherimū de q̊ ait yſidor⁹
ꝑmo ethi· Cum eīn philippus rex ma
cedonū athenas obſediſſet et poſtu
laret ab eis ne ſibi decem oratores
darentur et ſic diſcederet ab obſidio
ne· Demoſtenes in conſilio hanc fa-
bulam confinxit· Suaſerūt aliquā
do lupi paſtoribus ut in amiciciā cō
uenirēt· Cumq; paſtoribꝫ placuiſſet
petierunt lupi ut primo traderentur
eis canes in quibꝫ videbat̄ eſſe occa
ſio iurgiorum Annuerunt paſtores
et tradiderunt eis canes quos ouiū
ſuarū puigiles cuſtodes habebant·
Tunc lupi adepta fortitudine omnē
gregem non ſolum pro ſacietate ſed

ecīam ꝑ libidīne laceraueruntꝰ· Dic
igitur philippus ſublatis oratoribꝫ
in ꝑplō athenīenſium factus ē· Qd
audiētes athenīeſes demoſtenis ac
quieuerūt conſilio et ſic ciuitas a pe
riculo liberata eſt· Hec iſidorus· Ex
perienciam huiꝰ flebilem quo ad ꝑplm̄
xpianū habemus in multis ꝓuīcijs
ſicut eciā olim dn̄s ſinagogā deflet
ꝑ ꝓphetam dicēs ozee· iiij· Conticuit
ꝑplūs meus eo ꝙ non habuit ſcienci
am· Expedit igitur ſcḋm hanc opinio
nem ut late ſinū expandat ecclſia
ꝓ multiplicandis doctoribꝫ ⁊ mgr̄is
ac ultra ſolitū eos honoribꝫ et ꝓuile
gijs ꝓſequat̄· Vnde iuxta ſocratis
ſentēciā in ſtudij exercicio ꝓficiant·
et ſi boni fuerint ex profectu ſciencie
digni habeantur ut ad magna ꝓmo
ueantur· Si vero mali· doctrina tur
pitudinem ac innata vicia occultent
et eradicare ſiſtinent· Hec ē diuina
et plurimū laudāda tāti phi exhor
tacio Sed vtinam talem in ſtuden
tibus pareret fructū· Quid em̄ cōpē
dioſiꝰ dici poſſit· Tendit ergo hec opi
nio ad hoc ꝙ ſecure quis iuxta mo
rem cōmunē ſcole ꝑ̄t gradus per ſe
appetere dūmodo alias dignus fue
rit et aliud nō intendat niſi qḋ eccle
ſia qui ꝓmocōnes ipās inſtituit intē
dat· Nec obſtat ꝙ talis honoracior
deinceps habetur in facie eccl̄ie quia
hoc de eſſencia actus virtuoſi ē ꝙ ſꝑ
ſuū actorē exhibet honoraciorē ſicut
patet in virginitatem ſuātibꝫ aut
religionē intrātibꝫ aut ſua pauperi
bus largientibꝫ· et ſic de alijs opibꝫ
ꝑ̄cipuis· Sed nec illud obſtat ꝙ ꝑ

ſimplices obici ſolet de qͥbuſdā mag
ne lrāture viris horribiliter dāpna
tis et ꝑ̄cipue de illo magiſtro pariſi
enſi qui ter clamauit· Iuſto dei iudi
cio accuſatus ſū iudicatus ſum con
dēpnatus ſum ⁊c̄· Omnia em̄ talia
ad hoc valent ut auiſent̄ doctores
ne inflentur nō ut ſciēciam abiciant
ymmo ſi bene adūtat̄ valde bonū fu
it ꝙ ille homo ſic dāpnatus ad illā fa
mā et ſciām ꝑueneāt ꝙ plurimi eius
exemplo correcti fuerāt et religioēs
plures inſtituerūt· Deniqꝫ ſi lrātus
non fuiſſet nichilominus dāpnatus
fuiſſet quia de preſcitis erat et forte
maiora pccā cōmiſiſſet· Pie tenēdū
videt̄ ꝙ talis fama et ſciencia a ml
tis pccātis eū cohibuit q̄ alias feciſſꝫ
ſi ideota manſiſſet· Pereunt cotidie
multa milia ſecularıter viuencium
et tamē nemo ob hoc dicit vitam ſe
cularium ſtatim abiciendam· Legit̄
ſemel aut raro doctor dampnatus ⁊
totus mundus clamat contra litterā
tos· Si ita voluerimus cōſequenter
ſilogiſare nullus ſtatus ſecurus erit
eo ꝙ in omni ſtatu et ꝓfeſſione ficti
reperiūt̄· Sicut beatus auguſtinus
exemplificat de collegio apoſtolorū
et ſanctus gregoriꝰ ſimilit̄ de omni
cathalogo viatoꝝ· Igitur iuxta ſen
tenciam eiuſdē beati auguſtini non
debent oues odiſſe veſtitū ſuū q̄uis
nonnūꝙ lupi ſe illo contegunt ſed in
timore dei vnuſquiſqꝫ in vocacōne ſu
a operari bonum ad omnes· Conſo
latur valde illud ꝓuerbiū beati am
broſij quo frequenter vti ſolebat di
cens· Bonum dominum habemus

Dicunt et alij ſancti ſimiliter hoc eis
diuinitus eſſe reuelatum ꝙ dominꝰ
deus qui eſt ſūma bonitas et a quo
fontaliter omne bonum manat val
de gratanter acceptat et libenter ha
bet ꝙ bene de ipſo ſentiamus· Nam
ipſe non ē tirānus neqꝫ capcioſus et
ergo ſi in hijs que de ſe mala nō ſūt
bona intencōne ꝓcedimus pie ſpera
re debemꝰ ꝙ ſibi grata exiſtāt Alio
quin ſi ipſe capcioſe nobiſcum agere
vellet nulla ſpes remaneret· Et tan
tum de opinione predicta· Nūc vero
ſequitur qualecumqꝫ conſilium pau
pertatis mee quod in hijs et alijs q̄-
buſcumqꝫ indifferentibus ſanum ar
bitror· Quando enim niſi ſemel aut
bis aut pluries occurrit dubietas
iſta verbi gracia de celebrando miſ-
ſam an videlicet pro hac vice ſit poci
us celebrandum aut abſtinendum
et nullo impedimento canonico oc
currente tamen diuerſis reſpectibꝫ
moueor hinc inde tunc bono modo qn̄
tum dominus dederit conuerto me ad
oracionem dicendo hec et ſimilia ver
ba· Gracias ago tibi domine pro vo
luntate hac bona ꝙ libenter facerē
quod tibi magis placeret ſed quia
non ſcio quid iam pocius eligēdū ſit
idcirco rogo te inſpira michi indigno
quid tibi magis acceptum ſit ut faci
am illud· Poſt hanc oracionem adū
co inſtinctum internum et quod ma
gis tunc mens ſuggerit hoc ꝓſequor
Sic ei timoratis viris faciendū pu
to Si em̄ ex vna parte timent gra
dus ſcolaſticos recipere ⁊ ex alia cu
ꝑiūt eccleſiā edificare iuxᷓ premiſſa ⁊
per ſe non poſſunt neqꝫ ꝑ aliorum cō
ſilium has bigas diſſoluere aut con
ſcienciam quietare· tunc ad dominū
recurrant et ab eo dirigi petant· De
illis autem fictis hominibus qui de
um non timent et illis qui toto corde
gloriam ſectantur aut alium vanū
finem intendunt· michil eſt moraliter
loquendum quia omnia cooperātur
eis in malū nec pn̄t aliquid meritorie
operari ꝙ diu graciam non habent
Sed neqꝫ eis informacō alia dāda
eſt q̄m ut ad pn̄ie lamēta recurrāt
et notabiliter in virtutibus ꝓficiāt
an̄quā ad alios cathezizandos acce
dāt· Dicit em̄ beatꝰ gregoriꝰ ꝙ mag̃
ꝑfectio ad hoc requiritur ut illud dig
ne quis faciat quod dominꝰ monet
dicēs· Sic luceat lux veſtra corā ho
minibus ut videāt bona fc̄a veſtra
et glorificēt patrem veſtrū qui in ce
lis eſt· Foris em̄ lucere et intus arde
re non niſi de camino ſyon ideſt apo
ſtolica gracia procedit

Queſtio vndecima· vtrum lice
at presbiteris et alijs ſpiritua
libus philoſophiam aut poetriam ſi
ue alios libros laycales legere ¶
Reſponſio· Dicendum ꝙ hanc ma-
teriam ſancti doctores cum notabili
diſtinctione ꝑtractant· Et videntur
ſatis moti ex illa diſciplina famoſa
quam beatus ieronimus āte tribūal
recepit quādo eciā ſub iureiurādo di
miſſus ē et ꝓmiſit ꝙ deinceps ſecu-
laēs codices nec habēe nec ꝑlegēt qd
eciam ſeruauit ſicut ipſe teſtaᷓ ꝙuis
ea que memoriter retinuerat crebro
ꝓ loco et tp̄e in medium produxerit·

Exquo patet ꝙ nō omīa que legebāt
vana et inutilia fuerant ſed ꝙ ipſe
inordinatū modū in legendo habue
rat· Dimiſſis em̄ ſcripturis ſacris va
na delectacōe poetis inherebat Hac
curioſitate plurēs vſqȝ hodie detinēt
qui deo diſplicent ⁊ ſanctis angelis
eius ⁊ eo amplius quo min9 aduer
tūt qd̓ btō Jeronimo cōtigit Jam em̄
inexcuſabiles ſunt· Quō aūt lector
in hmōi ſe habere debet dicit deuotus
doctor bonaventura in quadā epl̄a
in hec verba Fortaſſe aliqui videntur
curioſi q̄ magis ſunt ſtudioſi Si q̄s
em̄ ſtuderet in dāis hereticoꝶ vt eoꝶ
ſentēcias declinādo magis intellige
ret veritatem nec curioſus nec here
ticus ſed catholicus eſſ3· Quia ergo
verba philoſophoꝶ aliqn̄ plus valēt
ad intelligenciā veritatis et confuta
cionem errorum non deuiat a puri
tate aliquando in hijs ſtudens maxi
me cum multe ſint queſtiones fidei q̄
ſine hijs nō poſſūt terminari· Vnde
ſi velimus fortaſſe iudicarē ipos ſan
ctos quod impiū erit ipos iudicabi
mus curioſos· Nam nullus nomen
temporis et materie melius deſcribit
q̄ꝫ auguſtin9 inquirēdo ⁊ diſputādo
in libro cōfeſſionū· Null9 meli9 exitū
formarū et ꝯpaginē verū q̄ꝫ ipſe ſup
geñ ad lr̄ām· Nullus melius queſti
ones de aīa ⁊ de deo q̄ꝫ ipſe in libro de
trinitate· Nullus melius creacionē
mūdi q̄ꝫ ipſe de ciuitate dei· Et ut bre
uiter dicam pauca aut nulla poſue
runt magni in ſcriptis ſuis quin illa
reꝑies in libris auguſtini· Lege eun
dem auguſtinū de doctrina xp̄iana

vbi ꝓbat ꝙ non poſſit intelligi ſacra
ſcriptura ſine aliarū ſcienciaꝶ peritia
Oſtēdit eciā q̄uō filij iſrahel aſportā
uerūt vaſa egipcioꝶ ſic doctoēs theo
logici doctrinā phicā Vn̄ multa que
nō didici9 ꝑ phōs ex dāis phie diſci9
ꝑ ſcōs· ac ꝑ hoc nō d3 tibi eſſe mirum
ſi minus fundati in talib3 ſint eciā ī
ſciēcia minus fundatoēs Vn̄ michi
et tibi cōſulo ut habeam9 zelū ſcd̓m
ſciēciā nec deteſtemur pl9 q̄ꝫ oportet
vel qd̓ nō o3 Fortaſſis hec curioſitas
int̄ pc̄ca mīma et venialia cōputāda ē
Vix em̄ pn̄t grana creſcē abſqȝ pa
leis et v̄ba diuina intelligi abſqȝ hu
manis· Hec aūt oīa ſeparāt ꝑ zelum
cōpūctionis et flatū deuocōnis q̄ faci
unt triticū veritatis a vanis paleis
diſcerni· Hec boāvētura Beatus q̄3
ieronim9 in quadā eplā ad magnum
oratorē vrbis rome qui ipm̄ increpa
uit quare videlicet fulgorem euan
gelicum poetico fetore cōmaculauerāt
ſerioſe ſe excuſabat dicens ꝙ apoſto
lico more quedam dicta gentilium
vtilia ſuis ſcripturis inſeruit nec cō
tra ſanam ſcripturam aliquid attēp
tauit· Item iohannes in ſumma con
feſſorum de hac materia libro tercio
queſtione quinta tractat diligenter
dicens· ꝙ ordinandus debet ſcire ſe
culares ſciencias ut poſſit diſcernere
verum a falſo et ꝑ eas habere aditū
ad ſciencias pietatis non autem ad
voluptatē et delectacionem· Hec ſūt
gramatica dialetica et rethorica· et
q̄ꝫuis ſciē quadruuiales ariſmetrica
geometria muſica aſtronomia non
ſūt ita neceſſaie vel vtiles ad pietatē

ſicut alie tamē ut dicit vlricus nō ſo
lū licite ſ; eciā meritorie diſcunt̄ cū
quis eas diſcit ut acucius intelligat
diuina quia ꝑ hoc magis ꝑfect⁹ erit
hoīs intellect⁹. Vn̄ raymūdus. Au
ctores gētiliū et hmoī libelli pn̄t legi
ꝓpter eandem cauſam ꝓꝑᷓ quā et tri
uialis ſcia. Et ſi quid boni inueniat̄
in eis illud tāq̄ ꝓpriū ſumat lector
et ad bonos vſus conuertat non q̄
illi ita dixerunt ſed quia in ſe bonum
eſt. Item beda. Turbat acumē legen
cium et deficere cogit qui eos a ſecu
laribus libris legēdis omnibꝫ modis
exiſtimat ꝓhibendos. Hinc ſcḋm iero
nimū paulus vtiliter aſſumpſit ad
titū illḋ epimenidꝭ. Cretēſes mēdaces
male beſtie ventres pigri ꝛc̄. Itē pri
ma ad corinth. illud therētij. Corrū
punt bonos mores colloquia
praua. Item yſidorus. Si quis ad
uerſus mathematicos velit ſcribere
impitus matheſeos riſui patet. Et
aduerſus philoſophos diſputans ſi
ignorat dogmata phōrum. Sed ideo
ꝓhibet̄ xp̄ianis legere figmenta poe
taꝝ qa ꝑ oblectamēta fabulaꝝ mētē
excitant ad incētiua libidinū. Item
ambroſius. legimus aliqua ne ne
gligamus. legimus aliqua ne igno
remus. legimus aliqua nō ut tenea
mus ſed ut repudiem⁹. Itaqꝫ illos
ſuis relinq̄mus cōtēcōibꝫ qui mutuis
ſe diſputacōibꝫ refellūt. nobis autē
ſatis ē ad ſalutē nō diſputacōnū con
trauerſia ſꝫ p̄ceptū veritatis nec ar
gumentacōnis aſtucia ſed fides mē
tis ut ſeruiamus pocius creatori q̄
creature qui ē bn̄dictus in ſecula Ex

quibus patet q̄ rep̄henſibilis ē quo
rūdam cōtencioſorū garrulitas qui
pocius inaniter volunt triūphare q̄
vtiliter audientes edificare. Quō ſit
autem ſalubris moderata diſputacō
oſtendit bonauentura ſup iiij. ſentē
ciarū diſtinctione x. q̄ſtione penultiā
dicens. Diſputamus non ut melius
credamus. ſed ut fidem illibatam ſ
uemus dum ipā cogītā errores caue
am⁹ et cauēdo in veritate ꝑſiſta⁹. Et
hoc perutiliſſimū et neceſſarium eſt q̄
multa ponunt̄ ab incautis in quibꝫ
eſt piculū in aſſerēdo. Igitur q̄ dum
nō deſūt p̄ſumptoēs nēcariū ē habē
correctores nec ſcolaſtica exercicia
abiciēda cū nichil cercius ſciat̄ q̄ qḋ
dente diſputacōnis conteritur.

Querit̄ duodecīo vtꝝ liceat nūc
p̄bris et magrīs nouos libros
ſcribē attenta multitudine et diſerti
tudine librorum iam ſcriptorū. Re
ſpondeo dicendū q̄ quantū ē ex au
ctoritate ideſt ex vi clauiū eadē ē au
ctoritas in poſterioribꝫ q̄ fuit in p̄ori
bus. ſꝫ an expediat diuſa valde ſn̄ia
pm̄ repitur Quidam em̄ putant om
nino ceſſandum ab hoc tam ſupfluo
ſtudio dicētes iā plures libros eſſe cō
ſcriptos q̄ aliq̄s legē potuerit. Alij
dicūt ecōtra q̄ laudabile ſit huic ne
gocō operam dare et libros ſcribere
pro eo q̄ cotidie noue difficultates e
mergunt et actus ierarchici in ecc̄ia
manent vſqꝫ in finē. Et hec videtur
ſn̄ia bti auguſtini i ꝓlogo ſup libro
de t̄nitate. Addit tn̄ ibi qui ſciunt ne
ſcilꝫ errores inducant ſꝫā pro veris
ſcriptitādo. Btūs ieō⁹ idē ſentit dicēs

Caue ne cito ad ſcribendū proſilias·
Franciſcus petrarcha dicit· Scribē
di libros nouos paucoꝝ ē qđ tamen
pleriqꝫ autumāt· Sed quid eis eue
niat in ꝓmptu ē· Nam papiꝝ macu
lant ſiue pgamenū quod antea ali-
quid valuerat iam velut maculatū
michil in valore eſtimet· Ex quibus
et aliorū prm̄ ſentencijs ſatis liq̄do
apparet quid reſpondēdū ſit ad q̄ſti
onē quia cum iſtud exerciciū ſpectet
ad ſapiētes non magnope curandū
eſt nobis aliquid ſupflue loqui Ipſi
em̄ ſciunt quid qūo qualit̄ et qn̄ ſcri
bendū ē· Qz ſi aliqui p̄ter cōſiliū ipo
rū ad ſcribendū ꝓſiliant ſeipos inu
tiliter et p̄cioſum tēpus cōſumūt Nō
em̄ ſonat parabola in ore ſtulti qꝛ non
dicit eam in tpe ſuo ut ſapiens teſta
tur· Et qui hmoī ſublimia officia an̄
tempus ſibi arrogant aſſumūt odibi
lis ē et cōtemptui patet· Hoc autē ſa
tis patet ex antiquis tēpibus qn̄do
eciā inter maxios doctores et ph̄os
grādis diſputacō fuerat de non ſcri
bendo libros nouos ſed vſqꝫ in pn̄s
huānū ingeniū arbitrij ſui libertate
potit̄· Dixit em̄ nemo vnq̄ linguā
domare potuit ſic nec calamū· Olim
moyſes oī ſapiēcia egipcioꝝ edoctus
nichilominꝰ nouos libros edidit et
vtiliſſima ac ſacratiſſima ſcripta po
ſteris dimiſit· ſic ſamuel ſic dauid ſic
ꝓphete vniuerſi· Salomon multitu
dine libroꝝ attediatus ait· Scriben
di libros nō ē finis· Ihus ſidrach da
niel· iob· tobias· eſdras· aliqꝫ pluri
mi renouarunt ſapiēciā de corde ſuo
De ph̄is quoqꝫ quis finis diſſerendi
erit aut poetis ſiue cronogꝑphis? In
nouo inſup teſtamēto tātus ſcriben
di ardor ſurrexit q̄ iam nullos codi
ces reppiſſent Poſt aplōs dioniſius
philo Ignacius hermes Iuſtiꝰ Ege
ſippus Policarpus· Origenes Affri
canus Cipanꝰ Dioniſiꝰ ſcđs aliqꝫ
plures p 300· ānos vſqꝫ ad ſilueſtꝝ
mūdū libris repleuerūt Huiuſqꝫ pau
ca diximꝰ· Qui vult ſcriptoēs noſſe
iam accedat· Athanaſius Euſebius
Hilarius Baſiliꝰ Cirillus Gregori
us emiſenꝰ Gregoriꝰ nazāzenꝰ· Jo
hānes criſoſtomꝰ Didiꝰ Effrē Rufiꝰ
Sulpiciꝰ Jeromꝰ Ambroſiꝰ Augu
ſtinus Oroſiꝰ Caſſianus Damaſce
nus Leo ꝓſper Pauliꝰ Fulgēcius
Damaſcenus Simachus Boecius
Caſſiodorus Claudiꝰ Gregorius tu
ronen̄· maxiꝰ Fortunatꝰ Gregoriꝰ
papa Iſidorus Braulio Beda Alan
nus Iſuardus Paulus et paulus
Rabanꝰ Johānes et iohannes Odo
Guido Ancelmꝰ Lantfrācus Petrꝰ
Damianꝰ Yuo Hildebertꝰ Petrus
Alfonſus Guigo Bernardꝰ Hugo
et richardus de ſcō victoē· Ancelmꝰ
laudunēſis· Oīs hij nō paucū ſtu
diū ſcribendis libris impēderūt et in
diebꝫ ſuis habebāt in laudibꝫ· Forte
iam eſſet ceſſandū ſed occurrit petrꝰ
lūbardus epūs pariſienſis magiſter
ſentēciaꝝ cum fratribus ſuis gracia
no et petro cōmeſtore cōmētatoribus
qꝫ eorū plurimis Itē hugo folieti Ja
cobus de vitriaco Innocēcius tēius
Gregoriꝰ nonꝰ Alexander de halis
Albertus magnꝰ Bonauētura Tho-
mas de aquino· Hugo cardinalis

Petrus de tharenthaſia· Jordanus
Vincēcius martinus Alanus Sco
tus Johēs andree Nicolaus de lira
Henricus de gandauo· Richard9 de
media villa Ludolphus carthuſien̄
Frāciſcus petrarcha Baldus et bar
tholus Gerardus groet Johēs ruiſ
broch Henricus oyta· Henricus de
haſſia Petr9 eliaco· Johēs gerſon
Ceteriqȝ non pauci nūo · Et came-
ras voluibus refertas oſtentūt· De
mulieribȝ inſup deuotis· Hildegar-
de Elizabet Mechtilde Brigitte ac ce
teris pene tacuiſſem· Aceruū quoqȝ
decretorū ac legum ſup̄ modū multi
plicatis ſimulqȝ de medicināibȝ qua
druuialibȝ triuialibȝ phicalibȝ ac a
lijs ſcriptitacōibus et ānalibȝ pōrū
tpm breuitatis gracia ſupſedendū ē
qȝ ſcd̄m p̄aſſumptū verbū ſalomōis
ſcribendi libros nullus ē finis· Oīs
ergo etas ſup multitudinē librorū ex
ardeſcit ut colligat et p9 q̄ collegerit
ſtatim faſtidit quod cupide queſiuit·
Manet ꝓinde q̄ſtio hec ſoluta aut in
ſoluta Quis dicere audebit tot ac tā
tos viros caruiſſe ſpū conſilij ut tot
ſcriptitarent ſine fructu? Et quis ne
ſciat qūo magnifice inter ſe alt̄cati
ſūt ne ſcripta multiplicarēt· Huc ac
cedat illud delbore· Diuiſo contra ſe
ruben magnanimorū repta contēcio
ē· Ecce putabā nodū iſtū ſoluēdū ſa
piētibus relinquendū· Sed iā īnt ſe
ſapiētes tanta diuerſitate reperio diſ
ſenciētes ut penitus neſciā cui adhe-
rere cōſulti9 ſit· Dico qd ſencio· Non
nulli ſuaſerūt ſibi et alijs ab hoc la
borē ſcribendi ceſſādū ſȝ neſcio qu o
ardorē ſtimulati quo plus dixerāt nō
ſcribendū eo āpli9 ſcripſerāt· ut puto
negociū hoc de ſūmis exercitijs ē et
idcirco mee puitati inattingibile De
rū ſicut hec libertas māſit in ſcripto
ribus ſic et in lectoribus ſcd̄m illud iero
nimi· Legāt qui volunt qui nolūt ab
iciant· Et illud ꝓhemiū· Michi ceci
ni et meis ſi ſurde ſint aures ceterorū·
Eternitatis nomē et dulcedo glorie
humilimas eciā aīas demulcet· Fuc9
eciam vanitatis ſub ſpecie virtutis
plurimos fefellit et fallit ita ut cici9
inueniat̄ qui alios reformare velit
q̄ qui ſe debite correctioni ſubiciat·
Deniqȝ timendū nōnullis eſt ne dū
aureolā querunt aureā ꝑdant· Rur
ſum alijs e diuerſo ſcripta minat̄ ve
lut canibus mutis latrare nō valen
tibus quibȝ cum ſeruo pigro talentū
abſcondente dampnacō nō cōmenda
cio preparatur· Grandia igitur ſūt
hec et eorū ſolucio ꝓ quolibet loco et
tempore a patre luminū expetenda
ut eius vnctio doceat nos de omnibȝ
ꝑ ſpiritum ſuum coopante gracia do
mini noſtri iheſu xp̄i filij eius qui cū
eodem in veritate eiuſdē ſpiritus ſan
cti viuit et regnat deus in ſecula ſe
culorum· Amen· :·

Expliciunt duodecī queſtiones pul-
cherrime a quodā venerabili et reli
gioſo patre ordinis carthuſien̄ ad
gloriā eius q̄ ſolus habet ſapiēciā et
poſſidet nomen glorioſū honoreqȝ et
imperiū ꝑ ſecula eterna edite· :·

15

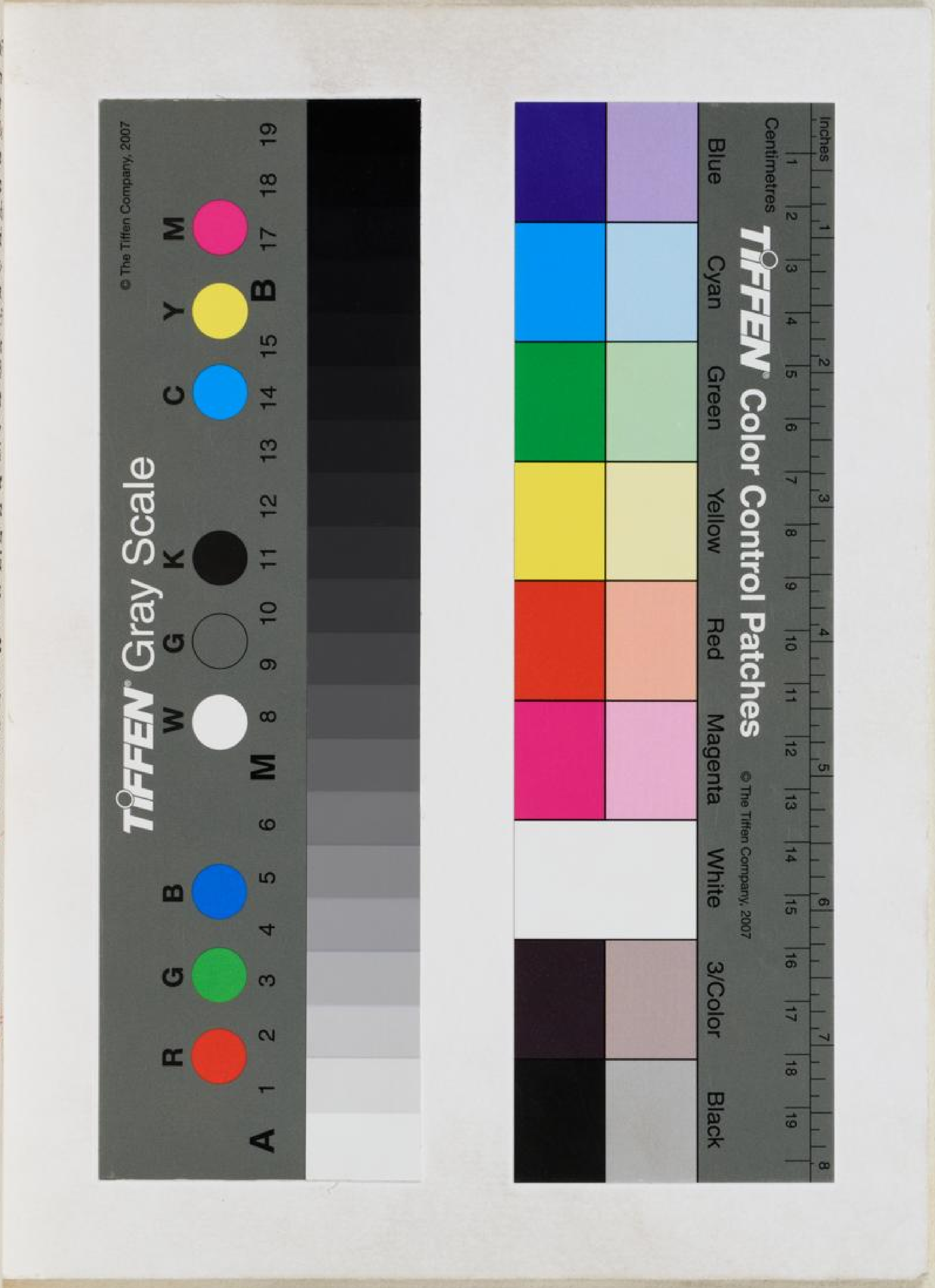
TIFFEN Gray Scale
© The Tiffen Company, 2007
TIFFEN Color Control Patches
© The Tiffen Company, 2007
Inches
Centimetres
Blue
Cyan
Green
Yellow
Red
Magenta
White
3/Color
Black